GHERLA

UȘA IADULUI

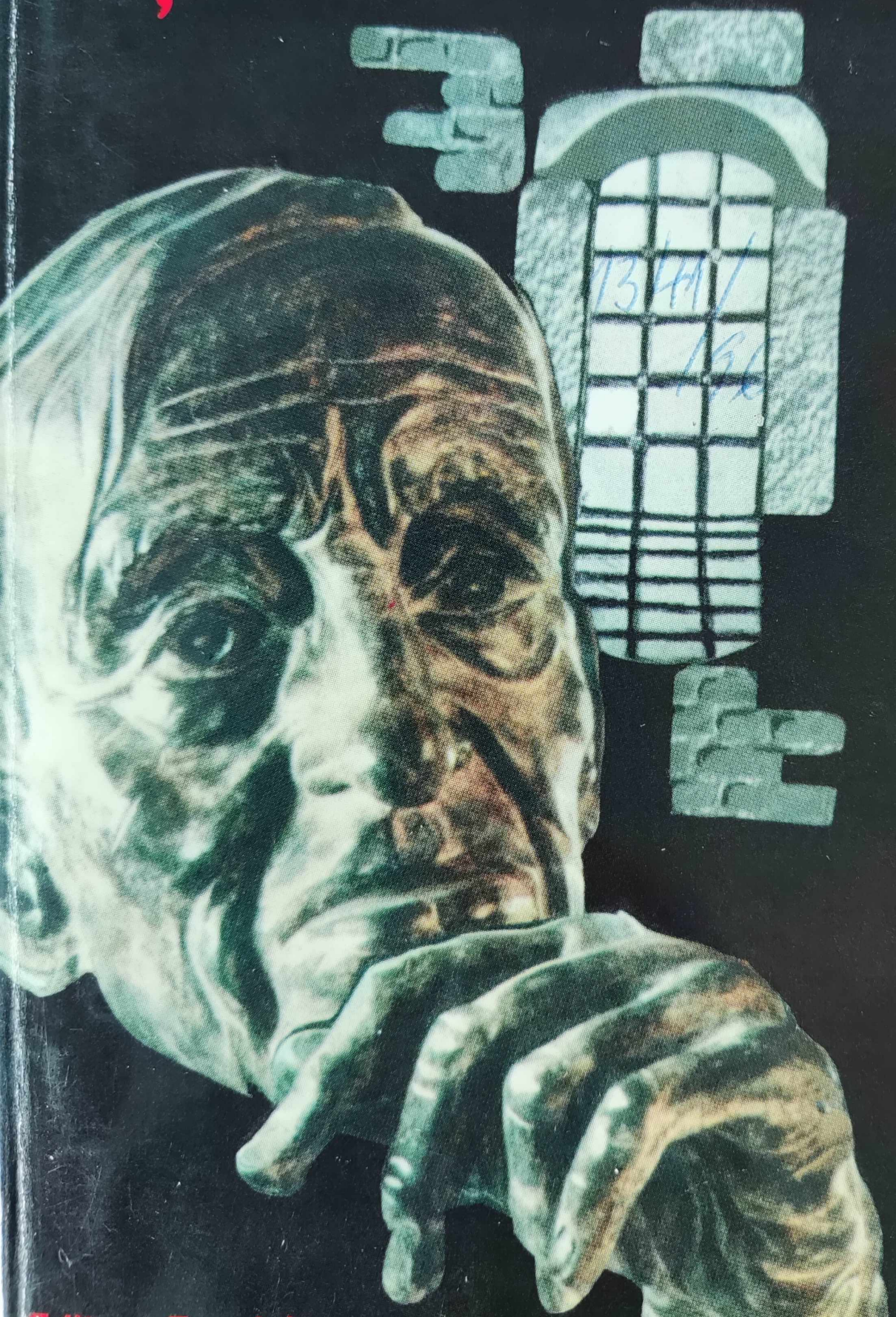

Editura Excelsior

Coperta: Lucian Bureriu

ISBN 973-9015-58-1

© Toate drepturile asupra acestei versiuni aparţin Editurii EXCELSIOR Timişoara

IOAN T. LUNGU

Gherla — uşa iadului

Editura EXCELSIOR Timişoara
1996

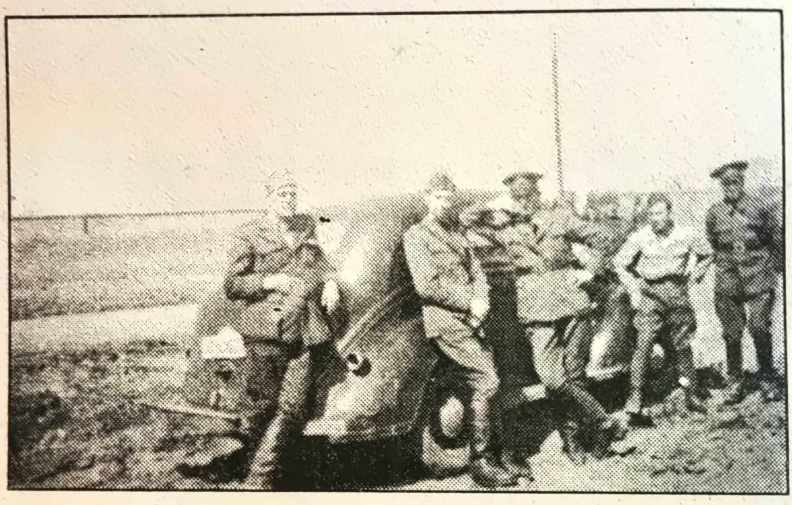

Undeva pe frontul Odessei împreună cu
Comandantul Companiei Tigru

La drum

Cu multă emoție, dar și cu o oarecare neîncredere, îmbarcați într-un tren de marfă cu vagoane acoperite, din capitala Uralului – Siberia – orașul Sferdlovsk, un lot de circa 700-800 de prizonieri de război români, în ziua de 22.XI.1955 am pornit la drum, iar în ziua de 30.XI.1955, orele 21, am trecut frontiera, la Ungheni – Iași.

În Iași-triaj, am fost triați și noi, iar în ziua de 1 decembrie 1955, orele 7, ne aflam în groaznica închisoare GHERLA. Deci în Patrie.

Eh! și acum să încercăm continuarea, cu amărăciune, a povestirii.

Pe parcursul transportului ni se servea o masă caldă pe zi, la ore potrivite, în stații mai mici, fără aglomerație, sub pază armată.

În vagoane aveam paturi suprapuse, cu așternut de paie, fără măcar ceva pentru pus sub cap, iar ca W.C. și pisoar era un jgheab din scândură, ce se scurgea în afară; căldura lipsea cu desăvârșire.

De necrezut... dar parcă văd și acuma cum, sub podul paturilor din vagon, stăteam culcați, lungiți, unul lângă altul, precum niște... purceluși. Dar, chiar și așa, ne mai încumetam să depănăm amintiri din trecutul fiecăruia. Printre noi era și Excelența Sa Pan Halipa, care ne spunea că este în posesia unor acte de valoare referitoare la Basarabia și că, în

țară, va căuta modalitatea ca acestea să ajungă în mâna șefului Statului Român.

În orașul Harkov, nod de cale ferată, s-au mai atașat la trenul nostru încă două vagoane cu prizonieri români, veniți din alte direcții, tot pentru repatriere. Aici, apare în carne și oase și generalul Stănescu Traian, despre care știam că a plecat acasă din lagărul nostru din Stalingrad, de multă vreme.

Continuându-ne traseul cu trenul, într-o zi însorită de toamnă târzie, locomotiva pufăind mai ușor, trenul se oprește într-o stație nu prea importantă, pentru a ni se servi o masă caldă. Era un peron cu mulți copaci bătrâni, iar pe frontispiciul gării stătea scris: "EPURENI". Deci ne aflam pe glia strămoșească. Aici, după ce ni se dă masa, care consta din supă de varză acră, cașa de mei și fericita pâine comunistă, santinelele ne permit să coborâm de pe paie, pentru a ne mai mișca un pic pe pământ.

Excelența Sa Pan Halipa și cu mine, ne-am apropiat cu pioșenie de un copac din fața gării, ne-am desprins încălțămintea, călcând cu talpa goală pe glia strămoșească – Basarabia. Ne-am făcut cruce creștinește și am sărutat pământul, pe când o santinelă din garda de pază observa scena.

— Ce faceți acolo, fasciștilor?

— Mi-a intrat o pietricică la picior și m-am descălțat, fiindcă mă jena.

— Haide, intrați imediat în vagon! ne zise pistolarul, aplicându-mi o lovitură de pat de armă în spate.

— Doamne Dumnezeule, oare şi în ţara noastră sunt stăpâni tot ruşii? îmi zic eu în sinea mea.

Oricum, noi ne-am îndeplinit sfânta datorie de patrioţi români, pe care ne-am propus-o încă înainte de plecarea din lagărul siberian. Apoi ne-am liniştit şi trenul şi-a continuat drumul "amarului dulce"!

În ziua de 30.XI.1955, cam pe la orele 10 a.m., trenul se opreşte la Ungheni, la hotarul Prutului. Bucurie mare pentru noi! Aici ni s-a permis să coborâm din vagoane şi să ne plimbăm prin localitate, oarecum liber.

Mai întâi, unii dintre noi am mers la biserica ortodoxă, românească, închinând o rugăciune către Dumnezeu, cu lacrimi de foc, ştiindu-ne ajunşi în Patrie. Alţii vizitau magazine, dar de unde bani?. Noi, de-acuma ne socoteam liberi, dar după ce ni s-a sevit o masă caldă, cam pe la orele 17, am fost îmbarcaţi iarăşi în vagoanele "cocină". Ni s-a făcut obişnuitul apel. Apoi s-a procedat la percheziţia corporală şi a bagajelor de către autorităţile vamale ruseşti, confiscându-ni-se orice manuscris şi orice carte în orice limbă, care nu avea ştampila KGB din lagăre, la fel s-a procedat şi cu banii ruseşti (rublele), precum şi orice obiect ce le părea suspect.

După percheziţie se închid şi se zăvorăsc imediat vagoanele.

Se lăsase deja întunericul. Trenul însă stătea încremenit pe loc.Se aud voci, vorbind româneşte. Un colonel din vagonul nostru întreabă printre gratii:

— Domnilor români, de ce ați închis vagoanele? Că doar până aici am venit din Siberia cu ușile deschise!

— Păi, ca să nu sară vreun criminal în Prut când treceți podul! îl răspunde cineva, românește, cu răutate.

Cam pe la ora 21, trenul se pune în mișcare. Pe la mijlocul podului de peste Prut, se observau, printre gratii, la lumina mohorâtă a felinarelor, santinele românești înarmate. Ba se auzeau și câteva detunături (împușcături) de intimidare. Trenul înaintând ușor, părăsește podul, și la un moment dat, în plină noapte, este dirijat undeva în triaj, oprindu-se pe o linie moartă.

Eram în triajul de la periferia orașului Iași.

O liniște mormântală domnea peste tot. Nici locomotiva nu mai pufăia, timpul se scurgea greu. Eram foarte nedumeriți. Oare ce se va mai întâmpla?! Să fie oare sfârșitul mult așteptat al drumului nostru?

În triaj la Iași

După vreo oră de așteptare, la un moment dat, zăvorul vagonului nostru se ridică și cineva din afară deschide ușa. De-a lungul trenului se observau santinele românești, cu arma la umăr. Au apărut și doi civili români, însoțiți de militari înarmați. Aveau în mâini câte un registru după care au început să ne facă prezența, la lumina unui felinar portativ.

În triaj era întuneric beznă. Cei ce-și auzeau numele, coborau din vagon, erau identificați după registru și triați.

La auzul numelui meu – LUNGU – am sărit și eu din vagon, dar sare și al doilea, LUNGU TRAIAN, un căpitan din Focșani. După identificare, mi se zice: — Tu urcă în vagon! Urc, cu sufletul la gură: ce se va întâmpla cu noi? În acest vagon se afla și Pan Halipa, pe lângă numeroși camarazi cu diferite grade militare. Apoi mai vin și alții. Eram cam 80 de persoane în vagon. Numărul celor triați era, cu siguranță mult mai mare.

Între timp, se prezintă un plutonier — securist — care ne împarte câte o jumătate de pâine (cam 500 gr.) de persoană și ne zice: "Ascultați domnilor: voi o să mergeți cu acest tren mai departe, dar să nu faceți gălăgie, sau să încercați să fugiți, căci s-ar putea să fiți împușcați!" Apoi a închis și zăvorât ușa. Vagonul era lipit de W.C. și fără un pic de apă. Stăteam înghesuiți precum sardelele în cutie, nici măcar o lumânare nu aveam. Fiecare se gândea, în sinea lui: care va fi soarta noastră și a fraților triați și rămași în lași?

Deși era frigul iernii, în vagonul fără încălzire, se formase un aer cald, stricat, infect, foarte greu de suportat.

După circa două ore de staționare în triaj, trenul pornește la drum. Nu ne puteam da seama în ce direcție a plecat. Totuși parcă înainta spre Nord.

Închipuiți-vă numai, ce se petrecea în sufletul nostru neputincios! Un camarad

colonel, fiind suferind de astm bronşic, îşi blestema în surdină soarta. Setea de aer şi de apă ne copleşea. Pierdeam treptat speranţa eliberării din captivitatea stalinistă, având în vedere cazuri aievea, când plecau loturi de prizonieri, ca şi noi, din Rusia în România, "acasă", prin Sud şi întotdeauna din ţară, prin Nord, fiind duşi din nou în Siberia. Asemenea înscenări cunoşteam şi noi, scopul fiind să muncim mai bine în lagăre.

La un moment dat un anume Gurău se exprimă: "Fraţilor, eu sunt din Vereşti... şi noi înaintăm spre Nord, spre Cernăuţi..."

— Aşadar, soarta ne este pecetluită! se exprimă un colonel, care de-abia îşi mai trăgea sufletul.

Prin staţiile unde ne opream, santinelele păzeau trenul ca pe ceva sacru; nu se apropia nimeni de el.

Nerăbdători, eram cu toţii atenţi la direcţia de mers, când deodată observăm că trenul face o cotitură, cobora luând-o spre apus. Trenul fugea cu noi. Timpul trecea, iar noi aşteptam să se facă ziuă, să ne putem orienta cumva pe unde mai suntem. Cam pe la orele 5-6 dimineaţa, trenul se opreşte, face oarecare manevră. Se aud voci şi mişcări de populaţie prin staţie. Apoi, se aude clar un glas de femeie zicând: "Vai, săracii de ei! Aştia cred că vin din Rusia, din raiul comunist! Oare ei ştiu că sunt în Dej? Săracii de ei!"

"Oare ce să căutăm noi în Dej?! ne întrebam uimiţi. Dar totuşi ni s-au mai liniştit

puțin inimile împietrite și golul sufletelor însetate de libertate...

Trenul pornește din nou la drum, purtând în sânul lui câteva sute de români patrioți, care veneau din spurcata și geroasa Siberie, de la munci istovitoare, sub eticheta de "criminali de război".

În zorii zilei de 1 decembrie 1955, trenul se oprește într-un loc cam pustiu, pe o linie moartă. După o scurtă pauză, zăvoarele cad, ușile vagoanelor se deschid, dar în față așteaptă mașini negre – dube –. Gardienii înarmați ne iau în primire, înghesuindu-ne brutal în dube, strigând amenințător:

— Dacă cineva dintre voi încearcă să fugă, va fi împușcat. Este ordinul tovarășului comandant.

Mașinile – dubele – se pun în mișcare și intră, rând pe rând , într-o curte cu ziduri de cetate. Coborâm cu toții, așteptând – grămadă –, sub puternică pază, fiecare dintre noi cu câte un bagaj în mână sau în spate. Între timp apare comandantul:

— Măi domnilor! ne amenință, fiți cuminți, căci altfel va fi rău de voi!

Apoi, după un tabel, ni se face apelul nominal și, tot câte unul, intrăm într-o încăpere spațioasă, în formă de capelă bisericească. Ușa masivă, ferecată, se închide. Acuma, se lasă o liniște mormântală, desigur după ce gardienii plecaseră și cheia se întorsese în ușa iadului.

Fiecare dintre noi, în gândul lui, se întreba: "oare unde suntem și ce vor cu noi?"

şi "care este soarta noastră, a atâtor suflete de ostaşi – patrioţi români, nevinovaţi, luptători pentru Basarabie?!"

Eram, cum am spus, un grup de circa 300 de inşi, prizonieri de război, soldaţi gradaţi, subofiţeri, ofiţeri, ofiţeri superiori, un general – din toate armele, ba chiar şi un marinar. Dar printre noi se afla şi un civil, deţinut politic, în persoana Excelenţei Sale Pan Halipa – Basarabeanul.

În capelă era aproape întuneric. Doar soarele îşi trimitea lumina plăpândă printre zăbrelele geamurilor bisericeşti spre feţele noastre îngălbenite, înfometate şi însetate de libertate, căzute în capcană. Oricum, o rază a bătrânului astru – soarele românesc îşi trimise o rază furişată printre zăbrele, ca să ne sărute feţele trudite şi schimonosite.

Era către amiază. Ne răzbise foamea, căci cornul de pâine ce ni se împărţise la Iaşi, în triaj, se terminase de mult!

Deodată, cheia se învârte în broasca uşii ferecate şi zăvorul cade. Uşa se deschide larg. Apare comandantul cu grad de căpitan. Era un chip ce nu semăna a fi român, cu dinţi rari şi mari... şi o privire răutăcioasă, duşmănoasă. Numele lui: GOICIU. Era însoţit de mai mulţi ofiţeri şi gardieni. Se începe controlul şi percheziţia corporală, ca la nişte adevăraţi criminali. Prin bagaje mai aveam fiecare şi unele obiecte cât de cât valoroase, atrăgătoare, de la camarazi de suferinţă germani în lagăre, primite de aceştia în colete din R.F.Germania (nu din R.D.G.). Careva dintre

noi îl oferă unui ofițer controlor o cutie de țigări "Mercedes", dar acesta refuză, spunând că sunt țigări fasciste!

După terminarea controlului, am semnat într-un tabel de primirea uniformei vărgate de pușcăriaș. Un colonel dintre noi, întreabă:

— De ce ne dați haine de pușcăriaș? nici în Rusia nu am purtat așa ceva.

— Păi să vedeți și să știți: la noi asta e moda! – a fost răspunsul unui ofițer de control.

Într-adevăr, în captivitate în Rusia, purtam doar pufoici sau bluze de muncitor, cu deosebirea că aveam un ecuson pe mâneca hainei "В.П." (voeno plen) – adică prizonier de război. Hainele și bagajele, cu care am venit din Rusia, le-am făcut un balot și astfel au fost depuse într-o magazie, la umbră, în subteran.

Un ofițer cu un tabel în mână ne face apelul nominal. Câte doi gardieni ne iau în primire, ne ordonă: "Mâinile la ceafă!" și ne conduc în celule, la etajul III. În celula 23 eram vreo 20-22 de inși, printre care dl. Pan Halipa, dl. general Stănescu Traian, dl. colonel Perju Constantin, Scurtu, maior Ionescu Ianuarie, căpitan Oțel Vasile, locotenent Giurea din Iași, Șuvar Petru din Topoloveni – Pitești, câțiva subofițeri, printre care și autorul acestei lucrări, cel ce înșiră pe hârtie "lacrimile trecutului, din captivitatea din URSS, din ororile celui de-al doilea război mondial", precum și patimile inumane la care am fost supuși de stăpânirea vampirului comunist, în întunecata Gherlă.

Au mai fost printre noi și soldați și doi ingineri, pe nume Katz din București și

Katankin din Chișinău. Cei amintiți mi-au rămas în memorie până în ziua de azi, dintre confrații din celula 23. Ceilalți din cei sosiți au fost repartizați în diferite celule de la etajul III. Adică, din grupul de prizonieri români "repatriați" din Rusia, în anul 1955, cu "predare" și depuși la "răcoare" de către frații noștri de atunci – "tovarășii comuniști".

Celula cu numărul 23 avea o suprafață insuficientă pentru cazarea grupului nostru. Paturile de fier erau suprapuse, saltelele și pernele cu paie. Mai era o bancă din lemn, pe care se puteau așeza trei persoane. Obloanele de la ferestre erau bătute în cuie, nu se putea privi afară decât prin niște găurele ascunse. Pardoseala era din lemn, dar din calorifere țâșnea apa, mereu inundând celula.

După ce santinela de pe coridor închise ușa cu cheia, noi ne așezarăm care pe unde puteam, stând nemișcați într-un fel de amorțeală, fără grai. Încă nu izbutisem să ghicim unde ne aflam. "O fi oare faimoasa *Gherlă*?! Așadar, Dumnezeu să fie cu noi!..."

LA "GHERLA"

Formaţiunea nr. 0606
Regimul şi teroarea

Depuşi şi zăvorâţi în celula nr.23, etajul III, în "Închisoarea Gherla", cu faţa spre linia ferată Dej – Cluj, în aşa-zisa "Formaţiunea nr.0606", sub regimul comunist, în ziua de 1 Decembrie 1955, ni s-a stins iarăşi candela nădejdii de libertate, deşi ne aflam în Patria noastră scumpă!

După un timp de câteva ore, revenindu-ne din amorţeala ce ne-a copleşit, începem să ne mişcăm precum viermii într-o rană sângerândă... Ne priveam unii pe alţii, cum arătam în uniforma vărgată, întrebându-ne: "Oare noi suntem?! noi suntm oare fosta floare a ARMATEI ROMÂNE REGALE, fiii Mareşalului Antonescu?! Oare noi să fim luptătorii patrioţi români pentru dezrobirea Basarabiei şi a dulcei Bucovinei? Luptând cu arma în mână contra Imperiului Comunist, pentru drepturile omului în lume, în Războiul al II-lea Mondial?"

Răspunsul sta ascuns, mut, în sufletele şi inimile românilor patrioţi. Doar credinţa şi nădejdea în Dumnezeu va dăinui în noi, iar timpul, nu murise speranţa în sufletele noastre, ne va refăuri România Mare!

"Cu optimism se poate supravieţui, iar pesimismul, cu siguranţă, poate scurta viaţa."

Era aproximativ ora 2 p.m., când se aud niște zgomote pe coridor, se deschide ușița tăiată în ușa grea și cineva întreabă (era santinela):

— Câți sunteți în celulă?

— Douăzeci și doi, răspundem noi.

— Veniți pe rând, să vă luați terciul.

Și, rând pe rând, ne aflam fiecare cu câte un blid din aluminiu și o lingură metalică în mână; ni se pune cu un polonic în blid terciul, un fel de cir de mămăligă. Ne așezăm care pe unde putem și hăpăim, mai cu seamă că în ultimele două zile nu mâncasem nimic. Apoi predăm vesela pe gemulețul ușii. Santinela ne avertizează că numai pe timpul mesei avem voie să stăm pe paturi, iar ciubărul (W.C.-ul) este în cameră la noi.

După aceasta ne împărțim paturile, după voința noastră, așteptând cina și ora stingerii (21), să ne mai odihnim trupurile trudite și gândurile amărăciunii diabolice.

În timpul nopții se auzea glasul roților de tren, care trecea prin apropierea închisorii, făcându-ne să ne gândim că totuși suntem la Gherla. Dimineața, urcându-mă pe umerii unui camarad, observ, prin fisurile obloanelor, turla Biserici Armenești, apoi dealul cu cărăruia care ducea la Mănăstirea Nicula și calea ferată. Aveam, acum, certitudinea că ne aflam la Gherla. Iarăși ne întrebam mirați, cu toții, ce căutam noi aici și de ce?

Eu cunoșteam locurile din copilărie fiindcă m-am născut în Băița, lângă Gherla.

În timpul acestei zile, la noi în celulă, a intrat tovarășul căpitan Goiciu, comandantul

închisorii, însoțit de un tânăr ofițer de securitate, cu mustăcioară și cu gradul de locotenent, și ne-a ținut o cuvântare:

— "Domnilor, voi sunteți dați aici la noi fiind pedepsiți pentru războiul fascist! Țara noastră acuma este comunistă și nu avem nevoie de astfel de oameni. Trebuie să fiți disciplinați, căci altfel avem și alte metode pentru voi, metode de îndreptare!"

Timpul se scurgea zi cu zi, iar noi, pentru a rezista, încercam să ne obișnuim cu acel regim de infern, mișcându-ne încontinuu prin încăpere și odihnindu-ne, ziua, câte trei, pe banca de lemn, pe paturi nu aveam voie.

Într-un colț al camerei era așezat ciubărul portativ (W.C.-ul), în dreptul căruia, în caz de folosire, doi dintr noi țineau o pătură ca paravan, iar cel de al treilea își făcea necesitățile. Zilnic, pe rând duceam hârdăul afară și-l curățam. Nu aveam nici un fel de informații sau comunicări din exterior. Nici măcar nu știam cât era ora; ceasurile noastre zăceau undeva în bagaje.

Pentru a ne putea da seama cine și câte persoane erau în celulele învecinate, întrebuințam alfabetul Morse, folosind în acest scop bătăile în pereți, ori, acolo unde existau în conductele de calorifer, în timpul nopții sau când știam că gardianul era la masă.

La baie, frizerie, la doctor eram însoțiți de santinelă, noi ținându-ne mâinile la ceafă și fără vorbă. La aer, în curte, aveam dreptul la 40 minute pe zi, dar se executa cam o dată pe săptămână, sub stricta supraveghere a

gardienilor, în țarcuri de zid ce depășeau înălțimea omului.

Cu o astfel de ocazie am descoperit capela din cetate, construită pe timpul împărătesei Maria Tereza a Austro-Ungariei. Tutun nu primeam. Fumătorii întrebuințau "măgăreața" cu care cerșeau de fumat de pe la alte camere (o sfoară făcută din fire scoase din saltele, la capăt cu un săculeț sau o batistă, scoasă afară prin fereastră și fluturată, balansată, pe la alte ferestre, chiar până la alt etaj), de unde mai pica ceva. Aceasta se întâmpla mai cu seamă noaptea pe furiș.

În noaptea de Paști a anului 1956, "măgăreața" ne-a oferit pe lângă transportul de tutun, anafură. Mare surpriză și fericire pentru noi! Cine știe ce preot credincios zăcea în prigoana lor, prin nemiloasele celule ale iadului din Gherla.

Așa, timpul trecea, terciul venea...

Într-una din zile, suntem chemați, câte unul, la securitatea închisorii, pentru anchetări. Când mi-a venit și mie rândul, am fost întrebat:

— Ce politică ai făcut mata! mă ia la rost un locotenent cu mustăcioară.

— Eu nu am făcut nici o politică, fiind militar de carieră.

— Știi unde te afli?

— Da, sunt în închisoarea Gherla!

— Cum ai aflat? De la cine?

— Păi, sunt născut în Băița, lângă Gherla...

M-am înapoiat în celulă. A urmat un fost profesor de limba română din Constanța, care, întrebat de politică, a răspuns:

— "Domnule locotenent, nu mai insistați! Eu am fost legionar și sunt legionar!"

După ce am fost anchetați toți cei din celula 23, ne-am mai revenit din starea de teroare și ne-am continuat programul.

S-au scurs câteva luni. Într-o zi, se anunță o inspecție de la București. Și într-adevăr apare și în celula noastră această inspecție, în frunte cu un colonel pe care îl întrebăm:

— Domnule colonel, noi când vom fi eliberați?

— Foarte, foarte curând, a fost răspunsul.

Răspunsul ar fi trebuit să ne aducă bucurie, dar eram totuși neîncrezători.

Mai târziu aceeași comisie ne vizitează din nou, iar noi din nou întrebăm:

— Domnule colonel, ce înseamnă, în România de azi, cuvântul "foarte, foarte curând"?

— Da! Dar noi avem în țară și alte probleme, mai grave de rezolvat, a fost replica șefului comisiei de inspecție.

Răspunsul ne-a pus iarăși pe gânduri.

Dar, iată că într-o zi de baie, unul dintre noi găsește după o conductă, mototolită, o foaie de ziar umezită, pe care reușește s-o aducă în cameră, ascunsă în gură. Aici găsim un mic articol referitor la revoluția din Ungaria din 1956. Am înmărmurit cu toții și am dat o altă interpretare răspunsului dat de comisie.

Timpul își urma cursul. Neliniștea și foamea își arătau roadele. Slăbeam mereu și fizic și psihic. Singure, curajul și optimismul ne mai mențineau echilibrul moral și vital!

Firește, unii dintre cei dragi nouă, din libertate, făceau eforturi disperate pentru a lua legătura cu noi, dar cererile lor erau mereu și mereu respinse. Cu toată tăcerea impusă, în țară se auzise că au venit prizonieri din Rusia, dar mai nimeni nu știa unde ne aflam, nimeni nu era dispus să-i liniștească pe ai noștri, dimpotrivă.

Mărturii evidente: sora mea, Veronica, din Turda și cu sora căpitanului Oțel V. au fost alungate prin amenințare de la porțile închisorii unde zăceam. Gardienii le-au strigat:

— Plecați acasă de aici! Nu există nici un prizonier de război venit din Rusia!

Și, la fel, aceste ființe dragi au fost alungate de pe la porțile Jilavei și Aiudului, pe unde ne căutau.

Deci, denotă că noi, cei oropsiți de soartă din Gherla, veniți din inima "raiului bolșevic", eram ținuți în secret în Patria noastră!

Iată și unele amintiri foarte triste, amintiri legate de întâmplări trăite în celulă.

Colonelul Scurtul, din Craiova, fost comandant de divizie a avut o moarte tragică. În miez de noapte, i s-a făcut rău. Bătea neîncetat în ușă și țipa la santinelă, cerând ajutor, măcar un strop de apă; gardianul însă nu se sinchisea. Deodată, sărmanul neputincios, căzând grămadă lângă ușă, și-a dat duhul! Cu tot ajutorul pe care i l-am putut da noi, confrații din celulă. Câtă nepăsare, Doamne! față de om. Ba față de un frate, în care bătea o inimă de român patriot.

Colonelul Perju Constantin, fiindcă a fost găsit stând pe pat, a fost depus câteva zile la

carceră, umflându-i-se în așa hal picioarele, încât a trebuit să i se taie încălțămintea pentru a-l putea descălța. (Este vorba despre colonelul care, în anul 1948, venit din țară, mi-a adus vestea în închisoarea din Odessa că Mareșalul Ion Antonescu a fost executat într-un mod inuman de către un grup de... civili îmbrăcați în haină militară).

Într-o altă celulă a murit un preot (din grupul nostru), fost preot militar la o unitate de pe front.

Și iată că așa începeam să ne cam rărim...

Îmi amintesc și o întâmplare oarecum amuzantă: într-una din zile, intră în celula noastră, în mod inopinat, tovarășul comandant – căpitanul Goiciu, surprinzând pe generalul Stănescu șezând pe pat; căpitanul i se adresează:

— Măi, tu de ce stai pe pat?

Generalul:

— Domnule căpitan, eu nu sunt "măi", eu sunt general!

Căpitanul:

— Ai fost general, acum ești "goz" (gunoi). Am să te învăț eu minte!

Și o mică glumă: fiecare dintre noi aveam un semn pe blidul din care mâncam. Regimul alimentar era comun, numai domnul general avea ceva dietă. Când se servea masa, ne luam de la ghișeu blidul cu semnul propriu. O dată, domnul Pan Halipa, luându-și porția observă că are mâncarea generalului Stănescu în blid. Se așează pe pat și înghiți

conținutul (terciul). Domnul general rămânând cu porția domnului Pan Halipa.

— La cine este blidul meu? întrebă generalul.

— La mine, spuse dl. Halipa, dar mâncarea am terminat-o!

— De ce? întrebă dl. general.

— Păi, doar era în blidul meu, și credeam că... dar a fost tot o mămăligă doar că era nesărată.

Și așa trec valuri, valuri,
Cum trecut-au ani și ani –
Și se zbate marea în maluri,
Ardă-i focul de tirani!

Se apropia iarna. În celulă se punea problema frigului. Caloriferele picurau apă pe pardoseala înnegrită și murdară, în zadar raportam situația. Tiranii rămâneau tirani. De atâtea ori am cerut, să ni se aprobe corespondență cu cei dragi, măcar să afle și ei că într-adevăr suntem în țară; sau să ni se permită să lucrăm ceva, undeva, să mai inspirăm și noi, un pic de aer curat, fiindcă unii s-au îmbolnăvit chiar și de plămâni, dar orice întreprindeam, se lovea de un zid de nepăsare și cruzime.

La vizita medicală, nu aveam voie să vorbim cu medicul de gardă. Deci și aici funcționa regimul de teroare.

Ne mai răcoream puțin sufletul când auzeam dangătul melodios al clopotelor de la bisericile din oraș; atunci ne dădeam seama

că este sărbătoare și unii dintre noi îngenuncheam, ne rosteam rugăciunile pe care le învățasem în copilărie de la părinții și bunicii noștri.

Iată, că așa, încet, încet, a sosit și Moș Crăciun! Este seara de Crăciun a anului 1956. Eram dezorientați dar de afară se auzea ca prin vis: cântece, plânsete, colinzi. Parcă veneau din Cimitirul închisorii, situat în partea de răsărit a acesteia, spre linia ferată. "Măgăreața", lansată în afară, ne-a fericit cu o lumânărică de ceară și un petec de hârtie, pe care era scris: "Sărbători fericite!" Noi nu aveam voie să ținem în celulă nici hârtie, nici creion, nici chibrituri, nimic din cele ce-ar putea să ne aducă un strop de căldură sufletească sau spirituală.

Îmi amintesc că prosoapele și batistele personale ni se terminaseră, datorită întrebuințării la ciubăr, în loc de hârtie igienică. Dar, ce să facem acuma cu lumânarea, ne ziceam noi, când nu aveam foc! Hai să cerem un chibrit santinelei, să aprindem o lumânare măcar acuma, în taina "Nopții sfinte a nașterii Mântuitorului". Batem ușor la ușă. Ușița se deschide și apare capul santinelei, pe când noi așa, în șoaptă îi cerem un chibrit.

— Mi-e frică, dar sunt și eu creștin. Fiți atenți, că mă băgați și pe mine la răcoare! ne zice, tot în șoaptă, întinzându-ne chibritul, tânărul fecior înarmat, dar cu inimă de român!

Și, bucuroși, adunați în jurul plăpândei flăcări a lumânării, ce pâlpâia în mijloc, îngenuncheați, ne rugam în sinea noastră, sau

în surdină, lăudând venirea și preamărirea pruncului Isus pe pământ, și aici, între noi, cei bătuți și oropsiți de soarta vremii, cei ce duceam în spate "Crucea Mântuitorului".

...."Și picurau picuri de-argint
Din ochi-mi stinși! Așa mereu...
Azi, pe pământul nostru sfânt –
Preamărind cald pe Dumnezeu."

Dar, Moș Crăciun nu ne-a adus darul mult așteptat – Libertatea, eliberarea din ghearele "Vampirului Roșu" stăpân nedrept peste patria noastră iubită!

Oricum, dacă recurgem la o balanță dreaptă, regimul de viață petrecut în Rusia, ca prizonier de război și chiar prin închisori, parcă nu egalează pe acela de la Gherla; și chiar dacă l-ar egala, este mult mai dureros și mai trist atunci când un frate îți aplică o palmă, decât atunci când un străin îți aplică zece palme! Într-adevăr, munca istovitoare prestată în Rusia ne-a distrus fizic și chiar și sufletește. Dar, poate datorită faptului că trăiam zi cu zi în aer liber, ne-a ajutat să ne prelungim firul vieții, și unii dintre noi, ne-am întors în țară. La Gherla nu am avut parte de aer liber! Hrana în Rusia era atât de slabă și insuficientă că am căzut pradă distrofiei, ba chiar morții, însă, pe la locurile de muncă, mai cerșeam de la populația rusă (deși uneori localnicii erau mai flămânzi decât noi), ba mai căutam și prin gunoaie – resturi alimentare sau mâncam diferite ierburi, ciuperci, tot ce ne apărea în fața ochilor.

La Gherla, hrana consta exclusiv din terci (un cir de mămăligă), ce înlocuia pâinea, şi din zemuri acre, pe care le înghiţeam într-un aer stricat, nici măcar binecuvântat de razele sfântului soare. În timpul celor doi ani de detenţie la Gherla, nu am primit nici măcar o dată pâine drept raţie!

Orele de curăţenie şi de igienă personală ne favorizau într-un fel. Ne serveam de W.C.-uri comune, liberi, în curtea barăcilor. Baia, chiar dacă era iarnă şi cu apă rece, o făceam de asemenea liberi. Pe când în Gherla, W.C.-ul (ciubărul) era în camera în care locuiam, iar la baie eram duşi cu mâinile la ceafă (ca şi la doctor) şi supravegheaţi prin vizor.

În lagăre (cu excepţia celor din Siberia), comunicarea cu cei dragi se realiza prin câte o carte poştală, o dată pe lună fie chiar cenzurată. Ba, în ultimul timp, când s-au permis nemţilor din R.F.Germania colete din ţară, de Crăciun se ridica de către prizonieri şi pom în curtea lagărului. Desigur, acest lucru se întâmpla după moartea lui Stalin. Pe când în "capcana Gherla" eram excluşi, condamnaţi la izolare, la uitare: nimeni nu trebuia să ştie că mai trăiam, că eram în ţară; un secret diabolic!

Şi aşa ne duceam amarul vieţii, sub tirania fricii, în întunericul lugubru, fără sfârşit, parcă... Ne duceam zilele într-un infern păzit de "Lucifer", care purta la brâu sabia şi cheia iadului. Oricum, fraţii noştri români – comunişti – au voit să dea dovadă că ei sunt "mai catolici

decât Papa" față de stalinism. Așadar, a fi huiduit, brutalizat, bătut, terorizat, amenințat cu moartea, exterminat, împușcat după ce ți-ai săpat groapa, în țara unui neam străin, este una... iar, a fi supus acelorași chinuri de către frații tăi, este alta; mai dureros, mai trist și mai inuman!

Cred că ar fi chiar de prisos a mai descrie regimul de asuprire și teroare, de batjocură și tăinuire din Gherla. Era perioada când domnea și în Patria noastră scumpă – "balaurul cu șapte capete"!

Din patimirea și amărăciunea care marcau sufletul și abătute asupra unui supraviețuitor și erou de pe frontul de răsărit, din al doilea război mondial, și din Gherla, se desprind câteva învățăminte folositoare poate:

Credința, voința și curajul învinge sabia;

Optimismul te poate face să supraviețuiești, iar pesimismul poate scurta viața;

Răbdarea este arma cea mai prețioasă a omului neînarmat.

Încet, încet, iată că se apropie dulcea primăvară a anului 1957.

Eliberarea

Câteodată, ni se deschidea un oblon de la fereastră, pentru a se mai primeni aerul îmbâcsit din celulă. Atunci sorbeam cu sete razele sfântului soare, ce ne sărutau, cu o căldură divină, fețele îngălbenite. Savuram mireasma primăvăratică... Iar, colo pe deal,

la marginea pădurii, niște cireși sălbatici, îmbrăcați deja în haina albă de sărbătoare a florilor de april, invită toată natura la viață...

Cam prin 9-10 aprilie 1957, mare forfotă pe culoarul închisorii, cu trântituri de uși, voci nervoase. Acea agitație ne aducea teama, dar ne trezea și curiozitatea. Eram cupinși de nerăbdare:

— Oare, ce se petrece? ne întrebam în taină.

Oricum, aveau loc schimbări în camere. O selecționare: unii veneau, alții plecau...

În celula noastră nu s-au făcut schimbări. Noi ne urmam programul vechi, așteptând totuși cu sufletul la gură să se întâmple ceva! Nu mai aveam poftă nici de terci, nici de somn; sufletul era apăsat de o presimțire...

Și într-adevăr, în ziua de 12.IV.1957, orele 7, ni se comunică printr-un gardian: "Voi, cei din această cameră, astăzi veți pleca acasă!" Toți tremuram de emoție dar eram încă neîncrezători. În jurul orelor 9, zăvoarele cad, ușa se deschide larg și noi toți, grăbiți, coborâm scările de la etajul III, oprindu-ne jos, la parter. Intrăm într-o încăpere-birou, unde se afla și tovarășul Goiciu, care ni se adresează amenințător:

— Măi domnilor! Să știți că azi plecați acasă. Să fiți disciplinați cum v-am învățat, să nu faceți ceva rele... că vă vom aduce iarăși aici, la noi!

Apoi, pe rând, fiecare semnăm câte un imprimat – o foaie – prin care ni se impun condiții de comportare în libertate, printre care

şi faptul că suntem datori să ajutăm regimul comunist.

După aceasta ne barbierim şi ne ridicăm bagajele de la magazie. Ni se distribuie şi alimente pentru drum: o bucăţică de mălai copt la tavă. Ni se înmânează un număr pe un petec de hârtie pentru o călătorie gratuită pe tren. Eram repartizaţi pe regiuni: spre Cluj şi Dej. Totuşi, încă nu credeam în eliberare, ne temeam că am putea fi păcăliţi. Această stare de încordare a durat până când ne-a fost înmânat biletul de eliberare din Formaţiunea Nr.0606 Gherla.

Da! Acum parcă am simţit o tresărire de bucurie, mi se ridicase o piatră de moară de pe inimă. Am avut parte chiar şi de o surpriză: în biletul meu de eliberare era menţionat: "Condamnat pentru activitate de spionaj". O acuzaţie falsă, o înscenare neruşinată!

Aşadar, grupul nostru, compus din vreo 30 de inşi, a fost primul eliberat din lotul de circa 300 prizonieri de război, repatriaţi din Rusia în anul 1955 şi încarceraţi la Gherla. În acest grup se aflau, printre alţii, şi Excelenţa Sa Pan Halipa, domnul general Stănescu Traian şi căpitanul Oţel V.

Acum, cu bagajul (desaga) în mâini sau pe umăr, stăteam grămadă, cu capetele plecate, aşteptând nerăbdători ordinul de plecare la gară, spre casă...

Într-un târziu se prezintă un subofiţer gardian, care ne ia în primire şi – direcţia spre gară, dar nu înainte de a ne instrui cu să ne comportăm în tren. În caz de control, trebuia

să ne legitimăm cu numărul însemnat pe hârtia primită.

Am ajuns la gară stăpâniți de o sumedenie de sentimente. Stăteam acolo, pe peroane, neliniștiți, nerăbdători, așteptând să apară trenul, iar inima ne bătea puternic, aproape să ne spargă pieptul, de îndată ce vreo locomotivă anunța printr-un muget de sirenă intrarea în stație. Nici nu conta din ce sau spre ce direcție avea să plece în clipele următoare. Oricum, cineva din grupul nostru se desprindea și urca în tren.

A venit și rândul meu să iau trenul spre Cluj. Ochii mei scufundați în orbite lăsau să curgă lacrimi fierbinți, ele îmi brăzdau fața, de neom parcă; eram profund marcat de emoția despărțirii...

În anii petrecuți în întunecata și cumplita Gherla, ne legasem sufletește unii de alții, împărtișem, doar, toate relele ce se pot întâmpla într-o viață de om, calvar ce-și avea un capăt de drum în captivitatea rusă siberiană, calvar ce se amplificase, umplându-ne ființa cu o și mai cumplită groază și amărăciune de cum am ajuns pe pământ românesc, în patrie.

Dintre toate umilințele, poate cea mai teribilă, a fost aceea legată de faptul că am fost ținuți ascunși, în secret, de parcă am fi fost câini ce trebuiau izolați și puși în lanțuri: nimeni să nu ne vadă, nimeni să nu ne audă, nimeni să nu se intereseze de noi. Gherla a fost pentru noi, am mai spus-o, infernul capabil să ne aducă în starea nedorită de **neom**, să

ne anuleze toate sentimentele, să ne pirdem identitatea şi personalitatea.

Iată de ce păstrez în sufletu-mi călit de vremi, ca pe ceva sacru, amintirile şi peripeţiile trecutului, deşi din acel moment, am pierdut oarecum contactul cu aceşti confraţi eroi...

De acum voi trăi totuşi cu nădejdea că fâşia de pământ scump românesc, Basarabia şi Bucovina, vor reveni la patria mumă – România. Pământ sfânt care ne-a fost furat de Imperiul comunist!

Ajutorul meu este Dumnezeu!

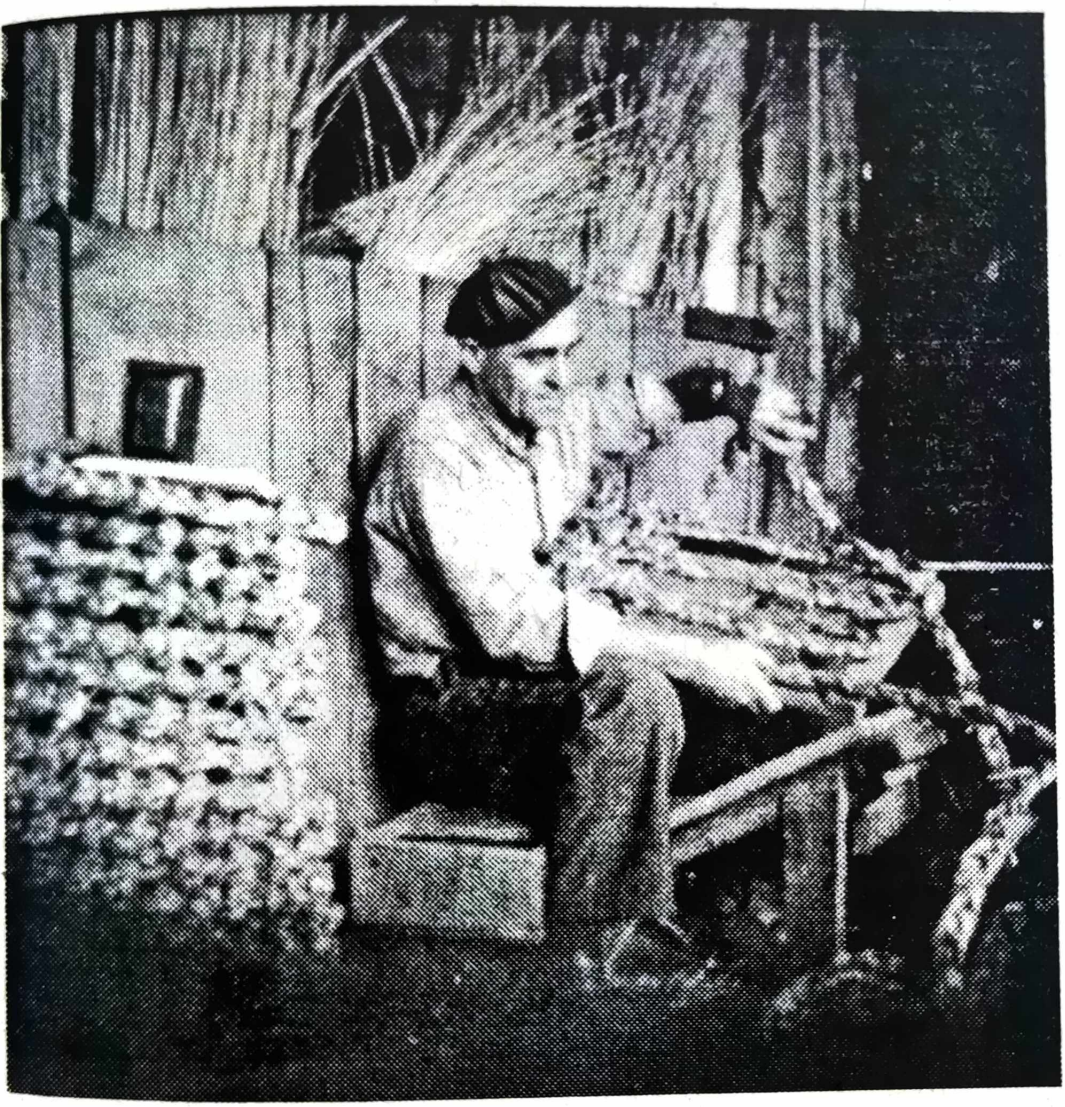

În libertate – muncitor necalificat

Acasă

Era în primăvara anului 1957, 12 aprilie, în jurul orelor 16, când, după o perioadă de 16 ani mohorâți, de pribegie și captivitate, atât în străinătate cât și în țara mea, bătut de soartă, de foame, de sete, de teroare, de frica morții și de altele, supus la munci istovitoare, am fost eliberat.

Am avut norocul și fericirea incredibilă, dar adevărată, să calc și să sărut cu ardoare glia pământului străbun, pământul scump al Patriei mele, și ulița copilăriei dragi, din Ardeal. Eliberat din închisoarea Gherla, am urcat într-un tren ce circula spre Cluj, într-un grup de vreo 15 frați de suferință. La stația Răscruci (Valasut) cobor, urmând ca de aici să fac calea pe jos, o distanță de circa 15 km., până la vatra părintească, în comuna Borșa – Cluj.

Iată-mă stând îngândurat, ca o paiață pe marginea șoselei, cu boarfele în spinare, într-o totală nedumerire și neîncredere că nu mai sunt păzit de santinelă. Mă temeam și de propria-mi umbră. O pereche de drumeți, mai tineri, care mergeau pe șosea, s-au oprit lângă mine, curioși, căutând să-mi pună întrebări, privindu-mă ca pe un sălbatic parcă (așa credeam eu). Apoi mă îmbie cu o țigară. Cu toată frica, reușesc să le spun că vin din Răsărit și vreau să merg acasă în comuna Borșa. Nu știu ce-or fi cugetat ei, dar vedeam

cum își ștergeau lacrimile și vorbeau ceva în șoaptă. Apoi au oprit un camion care circula spre Cluj, au vorbit ceva cu șoferul și acesta m-a poftit în cabină. Le mulțumesc binefăcătorilor mei, înclinându-mă ca în fața unei icoane sfinte, bucurându-mă că tot mai sunt și oameni buni pe lume.

Mașina oprește la celălalt capăt al satului, la o încrucișare de drumuri și în apropierea unei halte CFR, pe unde treceau trenurile către Cluj și Dej. Șoferul îmi zice să cobor. Îmi era teamă că-mi va pretinde plată, fiindcă eu nu văzusem bani românești din acele vremuri. Dar, era tot un om de suflet și român.

Aci, după ce cobor din camion, mă așez pe marginea șanțului, în crucea drumului, pe iarba verde, cu miros primăvăratic; mi-am lăsat alături boarfele – bagajul propriu – cu averea-mi personală, răsuflând ușurat că nu mai aveam pază armată la spatele meu!

Dar, ce să vezi! Lumea din sat se adunase roată pe lângă mine, privindu-mă ca pe un urs jucător. Se adunau și mici și mari, bărbați și femei, ca la circ.

Unii mă întrebau cine sunt, alții de unde vin și unde mă duc. Dar eu nu puteam răspunde, fiindu-mi frică, aveam la mine un act scris și semnat de către tiranul închisorii Gherla – Goiciu, că, dacă-mi umblă gura ce nu trebuie, închisoarea mă va mânca. Totuși, le răspundeam atât, că vin din Răsărit și că merg acasă. Și deodată se apropie de mine un cetățean și mă invită la el. Eu cam stam pe gânduri, dacă să accept sau nu, pe când

un altul îmi șoptește să nu merg, întrucât acela este un mare comunist! Unii mă compătimeau, alții făceau diferite comentarii, eu dându-mi seama că s-a aflat că sunt din comuna Borșa, că sunt de al lui cutare și că am fost prizonier în Rusia, unii priveau la mine înmărmuriți, alții lăcrămând.

Aci, în haltă, oprea trenul de Cluj. Cei care veneau cu el, plecau pe picioare la Borșa, cale de 9 km.

Mai la o parte, o femeie între două vârste, plângând, mă întreabă:

— Nu ești dumneata fratele lui badea Todi din Borșa? Vii din Rusia?

— Ba da, eu sunt, răspund.

— Apoi să știi că eu sunt fată de a lui Potară Simion din Borșa, dar stau aici în Valasut. Eu cred că noi suntem și un pic de neamuri!

Gândindu-mă puțin, mi-am adus aminte. Era adevărat.

Iată că sosește și trenul; au coborât și câțiva borșeni. Era printre ei și o doamnă mai în vârstă, care intră la o casă din sat și tocmește o căruță cu un cal, ca s-o transporte până acasă la Borșa. Mă îmbie și pe mine în căruță până acasă, în satul meu. Cetățeanul, om bun, m-a poftit în casă, îmi pune pe masă o sticlă cu vin frumos; dar cum să beau vin, eu care, timp de 17 ani nu gustasem așa ceva! Ba, nici nu văzusem...

Căruța pornește la drum, căluțul alerga, roțile se învârteau iute, iar drumul se scurta încet, încet... Soarele fugea spre apus.

Savuram un amurg de pe meleagurile văii Borşei, din căruţă, dar Doamne! totul îmi părea schimbat. Şi drumul, şi câmpul şi dealurile, şi valea Borşei, şi satul şi ulița copilăriei... Totul şi toate îmi păreau un vis! Mă simţeam parcă într-o altă lume.

Soarele asfinţise şi iată-ne în faţa casei părinteşti, care îşi schimbase şi ea înfăţişarea. Gândul îmi era numai la tata, să-l văd apărând în prag. Căluţul se opreşte la poartă, iar căruţaşul strigă:

— Bade Todi, ieşi afară, căci ţi-am adus un om de mas!

— D-apoi, să vină înăuntru, se auzi o voce. Şi iată-l pe fratele meu mai mic (mezinul Teodor).

Era în amurg de seară... Căluţul cu căruţa şi doamna aceea cu suflet nobil îşi continuară calea, pe când "drumeţul de mas" mulţumind, rămâne locului. Intru în ocolul casei, deschizându-mi-se porţile de la uliţă.

După o îmbrăţişare şi sărutul frăţesc, întreb:

— Ce-i cu tata?

— Tata nu mai este! a fost răspunsul fratelui.

Despre mama ştiam, încă de la Stalingrad, că a plecat pe drumul veşniciei.

Atunci, plecându-mi capul, îmi fac cruce, rostind:

— Dumnezeu să-l ierte! Iar lacrimile mă podidiră. Înecându-mă plânsul, intrai în casă.

Dacă despre mama ştiam că a murit, apoi pe tata îl aveam încă aproape de sufletul meu de copil, aşteptând, cu atâta dor şi drag, să-i

sărut mâna şi fruntea de părinte, cu recunoştinţă şi cinstire pentru făurirea familiei Lungu. În casă erau mai multe persoane. Toţi stăteau uimiţi, cu capetele plecate şi cu ochii umezi. Eu i-am recunoscut doar pe fratele şi cumnata Veronica. Dar, în scurt timp, odaia s-a umplut de săteni, printre care am mai recunoscut încă două surori de ale mele, pe Ana şi Nastasia. Apoi, făcându-se ora târzie, unii au plecat la casele lor, unii au mai rămas.

Pe un scaun observ o femeie ce plângea încontinuu. Mă apropii de ea şi o întreb:

— Dar dumneata de ce tot plângi?

— Păi, tu nu mă cunoşti, Ioane? Eu sunt sora ta cea mai mare, Maria!

Şi lacrimile ni s-au împreunat, brăzdând două feţe îndurerate de fraţi, care azi se revedeau după 17 ani! De la cedarea Ardelului către Ungaria, în 1940.

Era noapte deplină. Se tot pregătea câte ceva pentru cină, pe când ora terciului din Gherla trecuse de mult! Dar nu-mi era nici foame, nici sete. Eram doar stăpânit de întrebarea: E realitate sau vis?!

Şi deodată, iată că apar pe masă o pâine mare şi alte multe bunătăţi. Străinii se retraseră. Ne aşezăm cu toţii la masă, ceilalţi îmbiindu-mă mereu să mănânc şi eu. Dar eu stăteam, necrezându-mi ochilor, mă întrebam dacă ce se afla pe masă era aievea. Şi totuşi, văzând că se servesc cu toţii din aceste bucate atrăgătoare, fără nici o restricţie, am început şi eu ofensiva asupra mâncării. Când am ajuns la pahar, însă, m-a prins frica. Am

refuzat orice băutură, crezându-mă deja beat... sau în vis.

Fratele meu mi-a spus mai târziu că m-ar fi exprimat astfel, atunci la masă:

— Dacă mă vede santinela că beau, mă împuşcă imediat!

Cina s-a terminat, urmând culcarea, la o oră târzie. Mă întind într-un pat curat neobişnuit pentru mine: cu pernă de puf. Toţi pipăiam pernele, mi se părea că sunt într-un spital, în captivitate. Dar, cu pernă de puf? Şi adorm dus... Trezindu-mă din când în când îmi muşcam degetele mâinilor, mă zgâriam cu unghiile, ca să mă conving că nu visez. Ieşeam pe afară şi priveam în jur, la stele, ascultam lătratul câinilor din sat şi cântecul cocoşilor în noapte. Totul îmi părea însă straniu, ciudat, neclar, mirându-mă că nu văd santinele cu arme în jurul meu. Intram în casă, mă culcam şi iarăşi ieşeam afară când mă trezeam, spre a mă convinge de adevăr. Dar degeaba... Doar a doua zi, dimineaţa, fratele meu mă lămureşte că sunt acasă. În casa părintească şi nu într-un spital sau lagăr cu pază!

— Deci, eu sunt în libertate?!

— Da! îmi spune fratele meu.

În timpul zilei a venit puhoi de lume bărbaţi, femei, tineri, bătrâni, copii din sat, să vadă cum arăt... şi să mă întrebe despre unii de ai lor, dragi, dacă i-am văzut cumva, pe undeva prin Rusia. O, dar veneau şi curioşi ca la o minune!

Printre primii vizitatori a fost şi un fost coleg de al meu încă din şcoala primară

Onisie Moraru, profesor în sat, acum. Anterior fusese preot greco-catolic. Şi, cum în perioada comunistă aceştia erau prigoniţi, şi-a găsit refugiul în învăţământ. Devenit familist, cu greutăţi, mai târziu a trecut la ortodoxism, devenind apoi vicar la Mitropolia Cluj şi profesor la seminar. Acesta, printre altele, îmi zice:

— Mort ai fost şi ai înviat!

Şi aşa, trecând timpul, zi după zi, am început să mă conving că sunt şi eu un om între oameni, liber în Patria mea, România, în Ardealul meu scump, în satul meu, la vatra părintească, după 16 ani de pribegie, în captivitate, pe meleaguri străine, în Imperiul comunist din Rusia, dar şi în Gherla, repatriat cu "predare", adică la ordinul Rusiei şi cu acceptarea binevoitoare a fraţilor comunişti români, mai "catolici decât Papa!"

Primul meu gând era de a comunica şi celorlalţi dragi ai mei că m-am întors; şi le-am trimis câte o carte poştală fraţilor mei Petru şi Simion, surorii mele Veronica, precum şi familiei protopopului Ţuca Nicolae din localitatea Macedonia - Timiş.

În prima duminică de libertate, am ţinut să merg la biserică, pentru a mă împărtăşi, după credinţa şi tradiţia noastră creştină. Şi chiar sub patrafir, preotul bisericii din comună, G. X., s-a exprimat:

— Fiule, mort ai fost şi ai înviat! Mama dumitale a fost o femeie scumpă, bisericoasă, sfântă prin rugăciunile închinate lui Dumnezeu şi jertfa lacrimilor ei fierbinţi... O, de câte ori

pomenea pe fiul ei plecat la război și neîntors acasă. Iată, că acum te afli sub patrafir!...

În zilele următoare s-au sărbătorit și sfintele Paști, când au venit la vatra părintească să mă revadă sora mea din Turda cu cumnatul Gheorghe. Ceilalți frați, fiind cu domiciliul mai departe, nici nu puteam avea pretenții să vină. Dar mai târziu, când am dispus și eu de ceva finanțe, i-am vizitat acasă la dânșii: în Ciceu – Giurgești – Bistrița Năsăud și Cândești – Focșani – Vrancea.

Încă din închisoarea Gherla, deși nu cunoșteam banii (leul românesc comunist), nici valoarea lui, îmi făceam uneori iluzii că, în cazul eliberării, voi fi ajutat de către cei 7 frați ai mei, măcar cu câte 1000 de lei! Aceasta pentru a putea face față greutăților și nevoilor la început de viață nouă. Mizam pe cei 7000 lei, care ar fi fost un folositor dar frățesc. Visam, pentru că în realitate nu s-a întâmplat așa. De unde bani? Din sărăcia și nevoile acelor vremuri? Am fost totuși ajutat sufletește și frățește.

Iată, însă, că peripețiile vieții mele continuă...

Îmi mai reamintesc că în ziua de Paști, scoțând straiele (pufoicile) rusești de prizonier, am îmbrăcat provizoriu un costum civil, împrumutat de la un vecin din sat, pentru a mă putea prezenta și eu între oameni. Apoi, încet, încet, m-am mai acomodat cu atmosfera din jur, chiar și cu hrana abundentă, în afară de băuturile alcolice, de care chiar mă feream, mă păzeam de așa ceva, fiindu-mi chiar

contraindicate medical, căci eram slăbit fizic şi psihic. Adică, dintr-un corp de 80-84 kg. mai odinioară, ajunsesem acum la circa 45 kg. De altfel, pe acest considerent am fost internat în Spitalul Clinicii a III-a din Cluj, al cărui director era dl. dr. profesor cardiolog Haţieganu Iuliu, fiul protopopului din Cojocna – Cluj.

Îmi amintesc că dl. doctor, savant român, a fost dus şi în Rusia, cu avionul de urgenţă, pentru tiranul Stalin, în ajunul morţii acestuia, la Moscova. Oricum, nu l-a putut salva. În acel an – 1953 – eu mă aflam în lagăr la Stalingrad.

Aşadar, aflându-mă în Cluj pentru internare în spital, mi-am amintit de adresa maiorului Ionescu Ianuarie din Cluj, coleg de suferinţe amare, care la eliberarea mea a rămas la Gherla. Am făcut un efort, mergând pe jos până pe dealul Feleacului, unde, într-o vilă, la adresa căutată, am fost întâmpinat de însăşi doamna Ionescu, soţia maiorului. Am fost poftit în casă, am povestit despre soţul dânsei, rămas în Gherla. De bună-seamă că ne erau ochii în lacrimi, lacrimi de durere... I-am zis doamnei Ionescu să facă demersuri, cerere, pentru eliberarea soţului. Apoi, doamna îmi povesteşte despre familie, îmi dă şi adresa fiicei lor, Iulia, medic, căsătorită în Cluj.

Cu frica în sân şi cu sufletul la gură, ca nu cumva să fiu urmărit, am plecat şi am găsit-o şi pe fiica lor, acasă, cu un prunc mic. După ce am informat-o despre tatăl ei, mi-a promis că o să facă demersurile necesare pentru eliberarea acestuia de la Gherla.

M-am internat în spital la Cluj, iar peste vreo 10 zile, mă pomenesc în vizită cu d-na dr. Iulia, suflet caritabil, căreia îl port recunoştinţă. Îmi zice însă că nu a făcut demersuri pentru eliberarea tatălui, fiindu-i frică! Peste câţiva ani am aflat că a fost eliberat şi dl. Ionescu I. Era un om de caracter, un bun român, patriot, ofiţer de frunte al armatei române. A murit în noiembrie 1984 şi a fost înmormântat la Cluj. Desigur că la moartea prematură au contribuit şi chinurile din captivitate.

Într-adevăr, în timpul celor două luni cât am stat în spital, m-am mai refăcut puţin. La ieşire mi s-a recomandat un tratament mai lung, pentru refacere în staţiunea Sângeorz Băi. Fiind trimis la dl. dr. balneolog al Clujului – Strâmbu, acesta refuză categoric să-mi elibereze bilet pentru această staţiune, pe motiv că nu sunt în câmpul muncii. Or, eu nici nu aveam putere de muncă. Acest doctor mi-a zis în termeni autoritari:

— Du-te şi intră undeva în serviciu, la muncă, eu nu vreau să-mi pierd pâinea!

Mi-am plecat capul şi m-am dus să-mi caut ceva de lucru, să nu mor de foame... Totodată mă gândeam şi cugetam:

"Doamne! Până şi în captivitate eram oarecum protejat în caz de boală, de neputinţă!"

În Spitalul din Cluj, tratamentul era destul de bun şi ca hrană şi ca îngrijire din partea personalului. Spre regretul meu, însă, mai erau şi oameni – neoameni –, ca acel medic

fără suflet, dr. asistent Tănăsescu, care trișa pacienții și care a încercat și cu mine, dar încercarea a eșuat, mulțumită faptului că eram sub directa supraveghere a d-lui profesor Hațieganu Iuliu, care îmi cunoștea situația grea...

De fapt, fiind urmărit așa în surdină de către securitate, nu îndrăzneam să stau de vorbă cu oricine, nici aici în spital. Noroc că mai erau câțiva internați, care fuseseră pe la Canal. Cu ei mă mai întrețineam (doi avocați și un preot, români).

Mă vizita, mai des, o verișoară de unchi, Floarea Mărginean, din Cluj. Ea m-a ajutat cel mai mult cu de-ale gurii în timpul spitalizării. Recunoștință ei și familiei ei!

Mai mulți colegi de școală și consăteni, care locuiau acum în Cluj, au promis că or să mă viziteze, dar nu au venit, probabil crezându-mă un criminal de război! Dar oare și rudele?! De ce le era frică?

Aici, în spital, am primit primul buchet de flori, de iasomie, de la o elevă din Turda. Această copilă cu suflet nobil a ținut să vadă aievea un erou al vremii, apărând într-o zi cu sora mea din Turda. Îi port mereu recunoștință gingașei Mally. Mai târziu, am auzit că s-a căsătorit la București. Lacrimile cu care am stropit acest buchet de iasomie ar putea spune multe...

Mă mai vizitau două eleve din Borșa: Ravecuța și Lenuța. Ele mi-au adus poeziile lui Goga. Ravecuța este în prezent profesoară în satul natal, Borșa – Cluj.

După terminarea sejurului în spital, cam prin 15 iulie 1957, m-am înapoiat iarăşi la vatra părintească. De-acum, eram îmbogăţit cu un costum nou de haine civile, de 450 lei, cumpărat la Cluj, cu bani împrumutaţi de la surorile Maria şi Ana din Borşa, sumă ce le-am înapoiat-o mai târziu. Mă simţeam parcă mai bine, deşi eram încă slab pentru o muncă fizică. Iată că am început să mă frământe gândul, ziua şi noaptea, cum şi unde o să muncesc, pentru a-mi putea câştiga existenţa, neavând nici un fel de avere, decât sufletul şi credinţa în Dumnezeu! Într-adevăr eram copilul nimănui... "şi n-am nici bani, nici casă".

"Oare la cine să cer ajutor? La fraţi? Sau la cozile de topor ale comunismului?! Mă muncea gândul..."

În comună mi s-a oferit un post de administrator la o şcoală sau la Spitalul de Psihiatrie – o secţie a Spitalului din Cluj, ce era instalat în fostul castel al baronului Banfy F. Dar, fiindcă nu mi se asigura locuinţă, am refuzat. Oamenii din sat îmi ziceau:

— Dar de ce nu poţi locui la fratele dumitale, deocamdată? Doar ai şi dumneata dreptul la casa părintească, la moştenire, după lege.

— Da, într-adevăr, le răspundeam. Dar el are cinci copii!

Şi apoi, ca frate de suflet, el nu zicea nimic în această privinţă, iar eu, amărât cum eram, nici nu îndrăzneam să tulbur liniştea familială, unde vedeam atâta armonie. Deşi, chiar după spusele lui, la moartea scumpei

noastre mame, mi s-ar fi dat ca moştenire de la părinţi, bucata de pământ din Ciurgăuaş – Borşa. Apoi, după afirmaţiile unor rude din sat, mama mi-ar fi lăsat, cu limbă de moarte, ceva lenjerie de pat, precum şi ceva ţesătură colorată din bumbac, pentru a-mi face îmbrăcăminte, spunând: "Acestea să le daţi lui Ioan, dacă va veni cândva din Rusia, săracul..."

Spre regretul meu însă, nimeni nu m-a îmbiat cu nimic. Oricum, iubite cititorule, calvarul suferinţelor şi al pătimirilor mele din timpul celor mai frumoşi ani ai tinereţii, în Siberia, nu poate egala nici chiar toată averea neamului meu!

Dar, dacă nu pot beneficia de nici o moştenire materială de la părinţii mei, totuşi "eul meu" lasă moştenire, nepoţilor şi strănepoţilor neamului meu, această carte de amintiri!

După un timp, la vatra părintească, într-una din zile m-am dus la Gherla – Băiţa, reşedinţă de raion, pentru a-mi face un nou buletin de identitate, cu domiciliul direct pe Borşa, la vatra părintească.

În Gherla, luând contact cu Miliţia la Biroul populaţiei, mi s-a propus, dacă sunt de acord, să ajut serviciul de securitate comunist. Dar, cum să mă bag eu slugă la diavol?! Când acesta m-a chinuit 16 ani de zile de-a rândul, sugându-mi cu tentaculele-i otrăvitoare şi măduva din oase? Comunismul imperialo-stalinist, care a înghiţit atâta omenire nevinovată, prinsă în mreaja nefirească a păgânismului barbar.

Respingând propunerea, am început să fiu urmărit și supravegheat, ca periculos pentru regim. N-am reușit să-mi ridic buletinul în aceeași zi. Trebuia deci să rămân o noapte în Gherla. Dar, unde să dorm? Aveam doar 45 de lei în buzunar! Se apropia asfințitul soarelui, iar eu încă nu mâncasem nimic în acea zi, având mult de umblat. Răzbindu-mă foamea, mă așez pe iarba verde și scot din traistă o strujea de pâine, o jumară de slănină și mă ospătez. Frig nu era, venise primăvara. Și, destul de obosit, îmi revine în minte viața din pribegie... Unde și cum am am mas în acea noapte, nici nu mă pot exprima.

A doua zi, am cumpărat un serviciu de sticlă verde pentru lichior, cu 32 de lei, am obținut buletinul de identitate și am pornit, pe picioare, peste dealuri și câmpii... cale cam de 40 km. Spre seară am ajuns, cu actul în buzunar, dar obosit tare! Ce bine era dacă aș fi avut bani de tren... Măcar să fi fost voinic ca altădată, demult...

Și, iată că, într-o zi, voind să mă autoverific dacă mai sunt în stare să muncesc și de bucurie că am ajuns pe meleagurile copilăriei, m-am pornit de dimineață la drum, pe dealuri, cu gândul să fac, cu piciorul, ocolul hotarului comunei Borșa, care era destul de mare: fusese, odată, moșia baronului Banffy Ferdinand.

Ies pe un deal spre satul Dăbâca, până la limita dinspre județul Someș (Bistrița Năsăud), luând-o apoi spre satul Lona. Era cam ora 11 a.m. Trec apa (valea Borșei), urc

spre Nord: peste ogoare, imaș, holde, spre satul Jula. Oricum, nu am reușit să închei cercul în acea zi. Totuși am atins hotarele comunelor: Dăbâca, Lona, Fiurdeni, Jula și Ciumăfaia. Au rămas neatinse hotarele Răscruci și Bădești, ale fostei plase Borșa – Cluj. Nici nu-mi mai aduc aminte dacă am avut ceva de ale gurii în această expediție... Totuși, mă bucuram de energia-mi fizică.

Și, cum pe câmp erau oameni la lucru, mai stăteam de vorbă cu unii dintre ei, dar eram cam grăbit, căci se apropia asfințitul soarelui. Îndreptându-mă spre casă, am ajuns spre seară, destul de obosit. Cred că am parcurs 70-80 km. sau mai mult chiar. A doua zi se vorbea în sat că feciorul lui badea Todor Lungu, care a venit din Rusia, a înnebunit! Fuge pe dealuri... Eu însă eram foarte mulțumit de rezultatul verificării energiei, a puterii pe care o mai aveam în corpul slăbit și istovit!

Într-una din zile, căutând printre boarfele aduse din prizonierat, găsesc: un aparat foto marca FED, rusesc, trei ceasuri de mână, un stilou și o mandolină. Acestea erau obiectele mele de valoare, pe care le-am cumpărat, la plecarea spre casă, din orașul Sverdlovsk – Siberia. Toată averea mea după o muncă de 14 ani în prizonierat, în lagărele prin care am trecut, cumpărată pe banii – rublele – adunați cu chiu, cu vai!... Am reținut unele mici lucruri pe care le păstrez pentru un eventual muzeu.

O idee. Gândit și făcut! Plec la Cluj – desigur pe picioare, unde-mi vând aparatul

foto cu suma de 900 lei, iar mandolina cu 350 lei, bucurându-mă că astfel am şi eu ceva parale de cheltuială până îmi voi găsi slujbă.

Întors acasă de la Cluj, cu trenul, mi-am reluat viaţa de toate zilele, trăind cu gândul la un serviciu. Cât am stat acasă, la vatra părintească, m-am bucurat de un tratament omenos din partea fratelui Todi şi a cumnatei Veronica. Le port recunoştinţă şi stimă pentru aceasta. Mă simţeam fericit că mă aflu iarăşi în satul meu şi pe ulita copilăriei, dar, parcă, nu mai era acelaşi sat, ba nici aceiaşi oameni ca odinioară... Se instalase ceva monoton şi vag. Îmi ziceam adesea: "Oare unde eşti tu, Borşa? Cu grădina şi serele de flori din pădure, cu moara din sat? Unde e câmpul cu turmele de oi şi cirezile de vite? Unde sunt horele, viaţa culturală, veselia tineretului...? Unde eşti tu, dragoste de viaţă?!" Dar, oricum, vremea îşi urma cursul. Iar eu aşteptam vreun bine şi pentru mine.

Iată, totuşi, că, într-o bună zi, am o veste! Cumnatul de la Turda, Hossu G., mă cheamă pentru o slujbă la fabrică, unde era şi el angajat. Mă bucur şi eu, se bucură şi cei din familie.

În timpul şederii mele acasă, am mai lucrat câte ceva prin gospodărie, pe lângă vatra părintească. Doar o dată am făcut o mică excursie la "Cetatea lui Gelu" din Dăbâca, jud. Someş. Timp ar fi fost pentru asemenea recreeri, dar de unde bani?!

Aşadar, prin luna august 1957, îmi strâng toate lucruşoarele, averea personală,

dobândită în cei 16 ani de pribegie... timp în care mi-am pierdut și cei mai frumoși și mai prețioși ani ai vieții – tinerețea! Îmi iau rămas bun de la toți cei dragi ai mei din Borșa și plec la Turda. Aici am fost primit cu multă plăcere și dragoste, cu bunăvoință, atât de sora mea cât și de cumnatul meu. Ei aveau un copil înfiat, Ghiță, un copil răsfățat, cu care m-am împrietenit și care mai târziu a ajuns pictor de tablouri, cu firmă în Turda. Am fost angajat, datorită cumnatului, la fabrica de produse refractare "Silica", pe post de controlor de calitate. Dar, unde să stau, ce să mănânc? Dragostea și bunătatea celor dragi m-au ajutat să ies din acest impas. Am locuit la ei, am fost întreținut de ei câteva luni, fapt pentru care le-am rămas recunoscător toată viața.

În scurt timp m-am obișnuit în fabrică și cu lucrul, cu muncitorii și cu șefii. Salariul era mic, dar curând m-am refăcut și fizic și psihic.

În câmpul muncii
Supraveghere și urmărire

Nu peste multă vreme, fratele meu din Borșa mă cheamă la telefon și-mi spune că am fost căutat de Miliția Raionului Gherla, că l-au întrebat unde sunt și de ce am plecat de acasă! El le-a spus adevărul și le-a dat adresa mea din Turda. Deci, acesta era un avertisment! Desigur că mă așteptam la așa ceva, însă nu mă prea sinchiseam. Căutam să mă port omenește, drept, atât în cadrul serviciului

cât şi în particular, deşi poate uneori eram provocat chiar de către agenţii de urmărire, de supraveghere.

Îmi duceam viaţa oarecum binişor, mulţumitor, mai cu seamă că în fiecare an beneficiam de un concediu de 30 zile de tratament la băile Călimăneşti, unde aveam un regim de hrană foarte bun. Mai făceam şi ceva economii, fiind de fapt nevoit, ca un nou născut, fără de scutece... Mă mai hrăneam şi cu lapte nefiert dimineaţa la lucru şi cu pâine neagră. Oricum, aveam din destul. Şi aşa îmi trecea vremea, bucurându-mă că sunt şi eu în rând cu oamenii.

Dar, cu timpul, simţind că am depăşit măsura şederii la sora mea, m-am hotărât şi m-am mutat în chirie la un cetăţean turdean, ce avusese şi dânsul parte de Gherla, cândva. Aici locuiam într-o cameră cu un copil de popă din Ceanul Mare, judeţul Cluj, care, ca student, fusese la "canal" sub tirania comunistă, iar acum lucra la "munca de jos". Din păcate, în casă, era cineva care ne dijmuia alimentele, deşi nu era o familie săracă. Colegul meu de cameră îşi măsura tabla de slănină cu o sfoară, pentru a putea stabili cât s-a tăiat, în lipsa lui. Eu, uneori, nici nu ajungeam să gust din cutia de biscuiţi cumpărată.

Cu acest coleg de cameră, am lucrat o vreme la fabrica de cuţite şi pile din Turda, unde se aflau foarte mulţi intelectuali: doctori, avocaţi, studenţi etc., trimişi la "munca de jos" sau la muncă grea.

Dl. inginer șef de secție ne-a mărturisit:

— Nu pot să vă dau altă muncă, mai ușoară, am ordin de la Partid!

Cu timpul, mi-am schimbat gazda, m-am mutat la o familie de unguri, la Iolan-neni, unde am locuit până la plecarea mea la Timișoara, în anul 1962. Aici m-am simțit oarecum mai bine, fiind de fapt și de ajutor în gospodărie, ba chiar și la câmp sau la vie.

De la un timp mai venise încă un tânăr în chirie, în cameră cu mine, un anume Cămărășan Emil de prin Gherla de origine, pe care prin 1976, l-am întâlnit din întâmplare la Băile Căciulata, la tratament, ca ofițer de securitate. Nu vreau să afirm că, locuind odată împreună, aș fi fost supravegheat sau urmărit!

Și iată că așa trecea vremea și eu, cu ea...

Odată, venindu-mi dor de vatra părintească, am purces la drum să-i mai văd pe ai mei. Când am ajuns, am îndrăznit să cer un cearceaf și o pernă, căci, stând în chirie, aveam nevoie. La aceasta mi s-a răspuns cam de sus:

— Însoară-te, să-ți aducă nevasta!

O fi fost oare o glumă?... Aceste cuvinte amare mi-au pătruns, ca o săgeată otrăvită, în inimă. Cu atât mai mult cu cât aveam informații că mama mi-ar fi lăsat cu limbă de moarte ceva țesătură de haine și lenjerie de pat, "pentru feciorul ei drag, dacă se va întoarce cândva din Rusia". Iată deci nerecunoștința! Și astfel, m-am înapoiat la Turda cu o mare dezamăgire și cu o mare depresiune în sufletu-mi pribeag. Mă întrebam:

"Ce-i de făcut? Să mă însor așa, d nevoie, pentru a avea un ajutor în viață? căsătorie fără voie?!" De fapt: "Nici n-am casă nici n-am masă, nici n-am haine de mătasă" Bogătașe mai erau chiar și prin Turda, d bogat cu sărac, nu se prea potrivește! Și așa deocamdată, am rămas numai cu gândul. B uneori mă păsteau și gânduri negre!

Iată deci o idee! Mă prezint la sediul Cruc Roșii din Turda pentru a solicita ajut umanitar, aflându-mă într-o situație grea fiind socotit prizonier de război. Aci, apare doamnă elegantă, care îmi acordă o audiență Și, după ce îi explic cum stau lucrurile, îm promite, cu multă amabilitate, tot ajutoru posibil, o sumă mai mică de bani, ba chiar o locuință pe viitor. Apoi depun o cerere în acest sens. După un timp oarecare, mă prezin la sediu, unde această doamnă îmi răspunde

— Am fost cu cererea dumneavoastră l regiune, la Cluj, dar nu s-a aprobat. Oricum eu am să caut să vă sprijin cumva. Când a să vin la fabrică, o să convoc o ședință, o să fiți chemat și o să deveniți membru al Cruc Roșii, ca să vă pot ajuta câtuși de puțin.

Frumoase gânduri! Deci, bunăvoință ar fost, dar nu pentru mine, un marginalizat... N pentru un dușman al comunismului, cum era eu văzut... Și, oricum, eu am crezut în cuvântul frumoasei doamne, plecând oarecum mulțumit. Întors acasă, îl povestesc cumna tului meu, cum mi s-a promis ajutor de către o doamnă de la Crucea Roșie.

— Dar tu știi cine a fost aia? Vezi-ți de treabă, îmi zice cumnatul.

Apoi, într-o zi, m-am dus personal la Crucea Roșie, la regiune, la Cluj, unde m-am plâns iarăși pentru ajutor, vorbind cu directorul, care-mi zice:

— Noi n-avem ajutoare pentru fasciști!

Trebuie să spun că șeful Crucii Roșii din Cluj era pe atunci un evreu... comunist!

Peste un oarecare timp, o întâlnesc din întâmplare pe stradă pe frumoasa doamnă de la Crucea Roșie. Eu o salut respectuos, ea, oprindu-se mirată, mă întreabă:

— Dar dumneata cine ești? A! prizonierul acela de război! Și la atât s-a rezumat ajutorul promis...

O altă dandana: expirându-mi viza de flotant, cer domiciliu stabil în Turda, la care mi se răspunde de către autorități:

— Du-te la țară și lucrează la colectiv! Ce cauți tu la oraș?!

Cei din jur, cunoscându-mi situația, s-au alarmat, susținându-mă. Efectul a fost că mi s-a aprobat domiciliul stabil în Turda. Mai târziu am încercat să solicit o locuință, celor în drept, dar fără nici un rezultat. După care m-am adresat la București, însă răspunsul a venit la Primărie, unde, fiind chemat, mi s-a reproșat, răstit:

— Ai scris la București, dar degeaba! Că numai noi îți putem da locuință, dacă vrem!

Și astfel am fost ajutat de regimul comunist și de frații români. Eu, un biet românaș, patriot, care am luptat pentru o cauză dreaptă – Basarabia, supraviețuind umilințelor și chinurilor îngrozitoare din Imperiul comunist!

După vreun an de muncă la fabric "Silica", la un control medical, am fost găs cu silicoză de gradul III, și, nemaiavând vo să lucrez în acest mediu, am fost scos l pensie cu o sumă de 400 lei lunar, cu car mă descurcam cam greu. Mai târziu am putu fi angajat din nou la o cooperativă de invaliz de împletituri și mături, astfel putân supraviețui.

Aici, la cooperativa "Prestarea", am lucra ca împletitor de coșuri de nuiele, în acord Câștigul era mulțumitor. Ba, fiind clasat ca u bun muncitor, toți țineau la mine. M-au ales membru în consiliul muncii, însă partidul nu a admis acest lucru. Aici, era portar un anum Pavel Ioan, pensionar, fost preot greco-catolic în Borșa, care, la unificarea bisericii, cu ce ortodoxă, nefiind de acord, a demisionat din popie. Fusese cândva o persoană marcantă terminase studiile la Roma, purta titlul de "Clarissimus". M-a recunoscut imediat și ma depănam amintiri din trecut, despre viața culturală și educativă din Borșa de odinioară, când era acolo un cor deosebit, cu atât mai mult, cu cât, la Roma, el condusese corul seminarului, fiind un bun cunoscător al muzicii cu o voce plăcută de bariton. Și așa, parcă ne trecea mai ușor timpul destul de posomorât.

Și iată că avansez și eu la postul de portar de schimb la poarta cooperativei, unde mă bucuram de mai mult timp pentru învățat. Mă înscrisesem la Liceul "Mihai Viteazul" din Turda, la fără frecvență, unde am terminat cu bine 10 clase, după programa din acea vreme.

Anual beneficiam de un bilet de tratament la Băile Călimănești, la vila minerilor bolnavi de silicoză. Pe acele meleaguri găseam locuri de recreere, locuri pitorești. Cum pe acolo erau și atâtea mănăstiri, aproape că ajunsesem la concluzia că ar fi bine, potrivit, să-mi trăiesc restul vieții retras într-o mănăstire, sau chiar în pustnicie... Starețul de la Mănăstirea Stânișoara, m-a pus la curent cu sistemul vieții monahale. Și, fiind necăsătorit, îmi era necesar doar consimțământul personal pentru a putea fi primit. Erau însă prea multe restricții vitale, de exemplu: nu se admitea să citești, să studiezi alte cărți decât cele bisericești. Deci mai aveam încă o mică îndoială în privința călugăriei.

Cum excursiile le făceam în grupuri mixte, o dată, o doamnă, pe care o porecleam "zâna codrilor", cunoscându-mi intenția de a trece la viața monahală, căci era cazată în aceeași vilă cu mine, mă trădează, pârându-mă la d-na doctor Taloș, medicul vilei. Vai! chiar și acum mă gândesc uneori: "Poate prin călugărie făceam o faptă bună pe acest nedrept pământ!"

Dar, iată că într-o zi mă cheamă la cabinetul medical d-na doctor Taloș, care mă dojenește și mă mustruluiește părintește. Văzând că eu îmi plec capul, începe să mă sfătuiască spre a-mi trăi viața, întrucât încă nu mi-am trăit-o; că Dumnezeu ne-a dat viața ca să ne-o trăim și să lăsăm urmași!...

Plecându-mi capul, am ieșit din cabinet cu inima oarecum îmbărbătată; pe trădătoarea

– TYA – nu am certat-o, era din Turda, ca mine.

Apoi, îngândurat, mi-am reluat slujba, cunoștință binevoitoare, dorind să-mi obțină muncă mai potrivită, mă recomandă la Sfa Popular, la raion, unde erau ceva posu libere. Așadar, îmi iau inima în dinți și intru cabinetul de partid, unde am fost întreb direct dacă sunt membru de partid și dacă m trimis aici respectiva persoană.

— Da, răspund eu. Am fost trimis, dar am fost prizonier de război în Rusia!

Toți cei din cabinetul îmbrăcat complet roșu priveau unii la alții, după care unul zic — Tovarășe, noi am avea un post liber, pen care sunt deja depuse mai multe cereri. avem nevoie de un membru de partid. Un de încredere!

Văzând cum stau lucrurile, de abia a așteptat să ies pe ușă afară...

Am mai avut astfel de cazuri, respins de cereri pentru obținerea unui serviciu m omenos, pe care eram capabil să-l preste Deci, mai eram urmărit și supravegheat, ch și de Partid, nu numai de Securitate!

Așadar, ce mai aveam de făcut, de să-mi văd de treabă, lăsându-mă în voia so deocamdată?

În privința căsătoriei, îmi era greu să decid. Ființele dragi odată erau de acum to măritate. Deși, uneori, chiar și în captivita îmi spuneam în sinea mea: "Dacă o să mă întorc acasă, pe care drăguță o găse nemăritată, cu aceea am să-mi făur viitorul..."

De fapt, mai cunoșteam și prin Turda matoare de căsătorie, dar, cum eu eram lipsit e mijloacele de trai și de un post stabil și nici u eram un om materialist ca să mă gândesc a avere, nu găseam încă o punte de legătură entru căsătorie. Chiar îmi amintesc niște cene amuzante, referitoare la acest lucru:

Într-o zi de sărbătoare, fiind invitat într-o milie bogată, care mai muncea încă pământ ult, iar acasă, în gospodărie, mai dispunea e boi cu coarne mari, ca în timpurile bune, și upă ce vizitez gospodăria, făcând prezen- rea de rigoare ca la prima cunoștință și fiind rvit ca atare, ieșim așa, în doi, la o plimbare in parcul de pe Arieș. Plimbarea a decurs umos, în liniștea serii luminate doar de razele nii strecurate printre ramurile bătrânilor paci din parc. Au urmat invitații la cinema, teatru, precum între doi vechi prieteni. La apoiere, fiind cavaler și conducând-o acasă e Marioara M., am trecut, braț la braț, pe ngă o bisericuță românească. La un moment at, brațul ei stâng se desprinde de sub brațul neu. Fata se așază în genunchi, își face cruce reștinește, glăsuind cam în șoaptă:

— Doamne, ajută-mi pe drumul pe care m pornit!

Eu m-am cam speriat, neînțelegând ceastă enigmă... Nu puteam ști ce gândește drăgostita.

Altă dată, o familie, de fel de pe melea- urile mele, ține să-mi recomande o amatoare căsătorie, bogată, cu casă la țară și la oraș, ar cam trecută de vârsta măritișului. Astfel,

într-o duminică, mergând în vizită la familia respectivă, doamna Jenica îmi prezintă candidata cu mult fast. Îmi apare în fața ochilor o ființă elegantă și împodobită toată cu bijuterii din aur. Zău, parcă îmi era penibil să mă prezint în fața ei, precum în fața unei regine. Mă sfiam, pur și simplu! Eu, un biet "nime-n lume"! – zicală bănățeană.

Dar, din conversația cu dânsa, în timp ce gazda ne servea o dulceață, am înțeles oarecum "vrerea și averea" Lenuței. Se apropia seara și mie îmi revenea sarcina s-o conduc acasă, tocmai pe Str. Potaisa! Ne luăm rămas bun de la gazdă și pornim la drum... Se înnoptase de-a-binelea. Cerul era frumos înstelat, iar luna – regina nopții privea natura și îndrăgostiții... pe când două umbre vii se mișcau agale pe ulița semiîntunecată, umăr la umăr, în liniștea nopții de vară, fermecată. În șoaptă, eu îl vorbeam romantic, despre stelele de pe cer, despre constelații, iar ea, despre porcii ce-i avea la țară, ba și aici în oraș, acasă... Fiind întrebat de Jenica cum m-am înțeles cu "prințesa", i-am răspuns: — Foarte bine! Eu îl spuneam despre stele, iar ea – despre porci și avere!

Și așa, amarul se ținea scai de mine, cu toate că, între timp, primisem ceva vești din satul Macedonia Timiș, de la familia preasfințitului protopop de la care-mi luasem rămas bun la plecarea pe front – în război, precum și despre fata ce-am iubit-o, că, sunt bine și sănătoși! dar, că ea este în Timișoara.

Și timpul trecea fără nici o rezolvare clară pentru viața mea. Am ajuns la concluzia de a

face o plimbare în Banat, să revăd acele locuri dragi, de unde am pornit la război, acum 18 ani; şi-apoi să mă conving la faţa locului despre situaţia familiei din satul Macedonia, cât şi despre fiinţa dragă Viorica, la care-mi rămăsese un strop din suflet. Dar, mai era şi altceva: La plecarea mea pe front, lăsasem acolo la gazdă, la familia Babescu Tereza, o mobilă de cameră, o bibliotecă cu diferite cărţi bune, preţioase, o vioară, un aparat foto şi alte lucruri, ca lenjerie de pat, lenjerie de corp, îmbrăcăminte civilă şi militară etc. Ba chiar şi un CEC cu o sumă de aproape 100 000 lei. Şi mai trimisesem bani şi din solda de pe front, pentru a fi puşi la CEC de către gazdă, căreia i-am lăsat o împuternicire.

Gazda avea un copil la liceu, Babescu Alexandru, pe care acum l-am găsit doctor, în oraşelul Ciacova. Lumea din Macedonia mi-a zis că cu banii mei s-a făcut Sandu doctor. Într-adevăr CEC-ul nu l-am mai descoperit, iar gazda decedase.

Întreprinzând această călătorie în Banat, l-am aflat pe dr. Sandu familist deja. Ba am dormit o noapte chiar pe o dormeză a mea, din zestrea de odinioară. Despre CEC-ul încredinţat mamei lui, el nu ştia nimic. Recunoştea însă că şi-a însuşit câte ceva din lucrurile mele, dar că cele mai multe au fost luate de către oamenii din sat, în timpul războiului. S-a oferit să mă însoţească în sat, la faţa locului, pentru a mă convinge de adevăr, deoarece mama sa nu mai trăia de mult.

O, şi ce bine mi-ar fi prins suma de 100000 lei de pe CEC, sumă economisită destul de greu în timpul serviciului în ţară! De fapt, încă în Turda consultasem un avocat, în privinţa lucrurilor şi a bunurilor. El mi-a zis:

— Dacă o să deschizi procesul, ai să câştigi, însă lucrurile şi banii, de unde?!

Şi astfel, nici norocul, nici Dumnezeu nu au fost drepţi cu mine nici de astă dată!

Iată-ne într-o şaretă cu un cal, pe drum spre Macedonia. La un moment dat ne întâlnim cu o trăsură care venea din partea opusă şi în care se afla preotul Buru din Cebza. Oprindu-se trăsurile, doctorul întreabă pe părintele:

— Ştiţi pe cine am eu lângă mine, în trăsură?

— Doamne! Că doar n-o fi Gheorghiu-Dej! se exprimă părintele.

Apoi mă recunoaşte, deşi după atâta amar de vreme!

Continuându-ne drumul şi ajungând în sat, ne oprim în faţa casei parohiale, unde suntem primiţi ca musafiri dragi, de către preasfinţitul protopop Nicolae Ţ.

Simţeam cum mă doare sufletul de emoţia revederii locurilor de unde am plecat odinioară la război, mai cu seamă că, la vatra părintească din Ardeal, n-am mai avut norocul şi fericirea să pot săruta mâna şi fruntea părinţilor. În câteva clipe am aflat despre toţi cei dragi mie. Dodica cu Liviu, preot, cu un copil, actualmente inginer chimist şi familist; Miţi cu Victor, tot preot (pe care nu-l

cunoaștem) cu o fetiță, actualmente doctor stomatolog, familistă, cu două odrasle, precum și Cuți, care era deja căsătorită în Timișoara, dar care trăia într-o totală nemulțumire. La despărțire părintele mi-a spus: — Du-te pe la Cuți la Timișoara, că o să se bucure și ea!

După investigațiile făcute prin sat, am mai găsit ceva din mobilă, pe la unii cetățeni, care mi-au oferit câte 100-200 lei, iar Sandu mi-a "donat" 300 lei. Bună a fost și această sumă pentru un nevoiaș ca mine!

Sosit la Timișoara, mi-am căutat dragostea pierdută... pe care am găsit-o într-o nebuloasă a haosului ceresc! Emoționantele clipe ale revederii au trecut ca o scânteie, străpungând inimile îndurerate, clipe care au reaprins din nou flacăra nădejdii... candela iubirii!

Înapoiat la Turda, i-am istorisit surorii mele veche poveste. Apoi a reînceput corespondența între noi doi, precum în tinerețe. Dar, totuși, parcă mă rodea ceva, în sufletu-mi pribeag. Simțeam parcă o neliniște. Oare nu-i păcat, Doamne! să furi dragostea cuiva, oricât de nefericită ar fi consoarta?

Mai târziu, am cerut în scris sfatul părintelui Liviu Vinulescu, viitorul meu cumnat, un preot plin de suflet, spre o dezlegare firească. Mi-a răspuns: "Păcat este atunci când desparți două inimi care se iubesc!"

Dar, unele rude ale mele mă sfătuiau să nu mă mai îndepărtez de ele, că destul am fost înstrăinat, ci să caut să mă apropii, fapt ce mă influența totuși!

Oricum, după înapoierea mea la Turda, mi-am continuat slujba în mod conştiincios şi onorabil. Deşi gândurile mă nelinişteau neîncetat pentru viitorul meu, devenit incert, prin lunga-mi burlăcie forţată...

Într-o zi, spre seară, printr-un aviz telefonic, sunt chemat la un telefon public, de către un bun prieten al meu din tinereţe, Cherteş Onisie din comuna Borşa. Acesta mă face atent că sunt urmărit de Securitate, chiar şi prin Postul de Miliţie din Borşa, afirmându-se că aş fi criminal de război! Eu îi mulţumesc binevoitorului meu, exprimându-mă ferm: "Eu sunt un român patriot şi sunt liber în ţara mea!"

După terminarea convorbirii, desigur cam tulburat sufleteşte, mă duc la sora-mea şi-i spun că, şi acum după aproape doi ani de zile de libertate, mai sunt supravegheat şi urmărit de Securitatea comunistă! Am rugat-o ca oricărui i-ar cere informaţii despre mine, să-i spună adevărul!

Şi, spre neuitare! În timpul sejurului meu în spital în Cluj, am o surpriză: o fetiţă, cu un păr blond de Evă şi cu un buchet de flori de primăvară, apare oferindu-mi buchetul. Această fiinţă, cu suflet deosebit şi inimă de aur, era fiica prietenului meu Onisie, Marioara Cherteş.

Şi iată aşa, odată, mergând la Cluj la o consăteană de a mea, căsătorită cu un fost prizonier de război, repatriat mai timpuriu – Ilenuca Baciului –, descopăr o altă consăteană, Anişoara, soră a fostului meu prieten

Vasile, din copilărie, pe care, la eliberarea mea, l-am găsit ofițer în armata comunistă. Făcând cunoștință cu aceasta, am convenit să ne mai vedem. Ea era soră șefă la un spital din Cluj, beneficiind de un salariu substanțial. Fusese de fapt călugăriță la Blaj, dar nu am cunoscut-o de copil. Ce era oarecum bine, era că locuia într-un apartament de stat în Cluj. Și astfel, ne împrietenisem oarecum, ne mai îndemnau și unele rude și cunoștințe, că ne-am potrivi amândoi, fiind și consăteni.

Cum corespondența mea venea la sora Veronica, ea îl scrie lui Cuți, la Timișoara, să fie atentă și să știe că sunt tentat să mă căsătoresc la Cluj. Deși, Cuți se afla în divorț. Dar, iată că pe mine începea să mă cam mustre conștiința, îmi reproșam că stric o căsătorie, apăsându-mă de fapt și nevoia de o îngrijire și ajutor, după toate chinurile îndurate în trecut. Apoi, mă hotărăsc, de voie – de nevoie, să mă căsătoresc și, într-o zi, mă însor, dar fără tam... tam... Cununia s-a oficiat la Cluj, la Primărie și la biserică, la Catedrala greco-catolică, cununându-ne preotul Onisie Morar, vicar al Episcopiei Cluj, acasă. El era fostul meu coleg din copilărie și consătean, despre care aș putea povesti mult și multe... În scurt timp însă, m-am putut convinge că-mi era mai grea viața așa căsătorit, decât singur! Ea locuia în Cluj, iar eu în Turda. Într-adevăr, ea avea locuință, un apartament de stat, iar eu eram în chirie. Dar, la un moment dat, între timp, ea și-a adus cu ea în locuință, în apartament, pe sora ei cu soțul și doi copii.

Așa că ea beneficia doar de o cameră, chiar necorespunzătoare. Așadar, într-o duminică mergeam eu la Cluj, iar în alta venea ea la Turda la mine, unde făcusem un paravan provizoriu în cameră, pentru că în aceeași cameră mai locuia un chiriaș. Un bărbat necăsătorit.

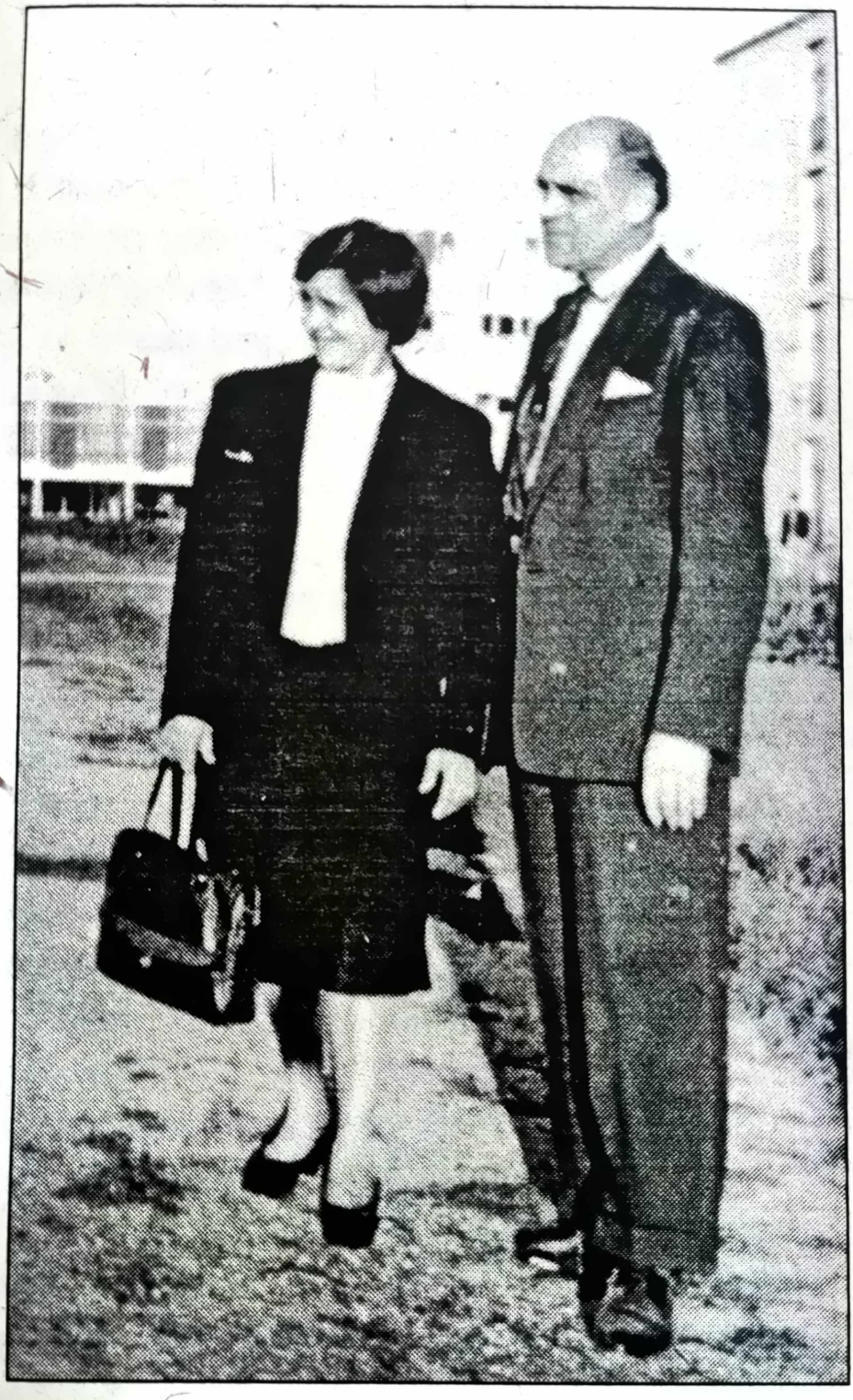

Soarta, uneori, ne împlinește visul.

Aşadar, am început să mă ploconesc pe la autorităţile în drept, cerşind o locuinţă, atât în Turda cât şi în Cluj, de acum pentru o familie de două persoane – dar fără nici un rezultat favorabil. Greutăţile drumului vieţii în doi, se ţineau lanţ. Dar, totuşi nu mi-am pierdut speranţa încă, spre mai bine. Ca soţi, ne întâlneam în Turda sau în Cluj, iar când aveam mai mult timp liber, mai făceam câte o excursie în natură, lucru ce mie îmi plăcea foarte mult, pe când ei chiar îi displăcea acest mod de recreere. Îmi amintesc cum o dată am fost împreună pe la Cheile Turzii într-o călătorie de plăcere, după care a regretat, exprimându-se: "Să ştii că eu nu mai merg niciodată cu tine pe dealuri, ca nebunii..." Oricum, nepotrivirile dintre noi erau multiple şi de condamnat! Ba mi-a spus odată:

"Cum, tu vrei prunc, când noi nici casă nu avem?!" Pe bună dreptate; Doamne, cu câtă trudă, necaz şi amar îşi poate face un om cinstit, o căsuţă!...

Cred că ar fi şi păcat, poate şi neomenos din partea mea, să scot în evidenţă unele nepotriviri sau chiar evenimente neplăcute ce s-au petrecut între noi, în scurta noastră căsnicie. Şi-apoi, oricum, toate necazurile şi nevoile noastre se datorau atmosferei regimului comunist din acele vremuri şi a sărăciei noastre.

Şi, aşa, totuşi cu încredere şi rugi către Dumnezeu, timpul se scurgea, mergea înainte, iar eu trebuia să trăiesc cu gândul şi vrerea la soţie şi viitorul nostru.

Şi iată că la un moment dat, ca prin vis, am o veste minunată! O mare bucurie: voi fi tată! Ce bucurie, ce fericire, să am şi eu moştenitor. Fapt firesc, datorie sfântă de a lăsa urmaşi... O sfântă mulţumire! Dar soarta nu ne-a surâs. Trăiesc încă o dezamăgire! Ceva la care nu mă aşteptam. Nici nu puteam concepe măcar! Dar, s-a întâmplat, chiar în absenţa mea. Se pare că soarta este mai presus de toate!

Decepţionat şi deprimat, îl propun soţiei să vină la Turda, unde vom putea sta împreună în chirie, eu găsisem o locuinţă potrivită, deja. Văzând că ea refuză această propunere pentru a nu părăsi Clujul – fiind oraş închis –, ne-am înţeles, am căzut de acord să ne despărţim, iar procesul de divorţ să aibă loc în Turda. Nu prea aveam probe concrete pentru despărţire, dar totuşi înţelegându-ne şi asupra martorilor, am înaintat procesul la Judecătorie.

Procesul s-a făcut în mod civilizat, ambii fiind de acord: ni s-a admis acţiunea, desfăcându-ne căsătoria, după circa 8-9 luni de viaţă conjugală.

După proces, am dat o masă pentru oaspeţi şi martori, la Băile Turda. În final am oferit un buchet de flori fostei mirese, Anişoara, şi am plecat fiecare pe drumul nostru.

Oricum, eu am rămas cu gândul și credința că mai târziu, voi avea și eu măcar un pic de noroc în lume. Și-apoi iar mi-am mutat gândul la durerea și suferința aceleia ce mă adora...

"Oare după cuvântul lui Dumnezeu, mai este cazul de a pune la îndoială păcatul sau mustrarea de conștiință?"

Și iată cum căzusem din nou într-o depresiune sufletească, un declin! Dar cu toate acestea, îmi continuam drumul vieții, acum completat și cu experiența căsniciei. Nemulțumirea mă domina.

De bună-seamă, găsindu-mă în această tragică situație, am cugetat că ar fi mai bine, totuși, să mă reîntorc la ființa dragă de odinioară; care poate a fost hărăzită mie, să fim împreună până la sfârșitul vieții.

Și după toate aceste întâmplări incredibile, dar adevărate, luându-mi inima în dinți, a urmat o binevenită stare mai bună, aflându-mă la Băile Călimănești, unde pe o bancă învechită, cade frunza îngălbenită, gândul meu a îmbrăcat o haină lirică și am notat câteva rânduri pe care le redau:

Recreere

Bătrâne Olt! Fii martor
Iubirii noastre, vii –
Și-al candelei sfânt dor,
Doar noi și tu să-l știi.

Iară voi, stânci tocite
De-ale apei valuri reci –

Aduceți-vă aminte
De noi. În veci de veci!

După această blândă stare și o armonioasă înțelegere sufletească, ce ne copleșea, ne-am pus problema uniri pe vecie, și totuși am plecat fiecare la locurile de muncă: ea la Timișoara și eu la Turda, continuând legătura prin corespondență.

Ne frământa și ne îngrijora viitorul deoarece nici eu și nici ea, nu aveam o locuință, un acoperământ undeva pe acest pământ, pentru a ne putea făuri un cămin fericit. Timpul se scurgea mereu așa, și în bine și în rău. Dar iată că într-un moment de cumpănă, mi se face cunoscut în scris că o mătușă de a ei, dintr-o localitate din Banat, s-a oferit să ne ajute, dacă ne căsătorim. Era dispusă să-și vândă casa și să se mute la Timișoara, acolo va cumpăra o casă încăpătoare, unde să putem locui toți trei, împreună.

Acest proiect – gând bun – era o bucurie mare pentru mine, un ajutor nesperat. Cum să nu fiu de acord? Am răspuns favorabil la acest gând bun, oferindu-mi și eu micile mele economii. Și, într-adevăr, cu ajutorul bănesc al acelei mătuși, Maria și a socrilor mei, s-a cumpărat actualul apartament din Timișoara, într-un imobil – vilă – care era în curs de finisare, urmând ca noi doi să terminăm construcția împreună ca soți, în asociere cu altă familie care ocupa apartamentul 2.

Și, iată așa, printr-o înțelegere rapidă, eu îmi pregătesc actele pentru căsătorie, făcându-mi și lichidarea la serviciul pe care îl aveam în Turda și mă mut la Timișoara. Astfel, în 7 ianuarie 1962, deci de "Sf. Ioan", am petrecut evenimentul în casă nouă, împreună cu aleasa dintre alese și în mijlocul familiei viitoarei mele soții. Am rămas pentru totdeauna în acea casă. Desigur că mi-a fost foarte greu să-mi fac formele de domiciliu stabil în oraș, după legile de atunci, dar totuși prin căsătorie s-a rezolvat și asta.

La Turda, ultimul loc de muncă l-am avut la Cooperativa – IRVA, unde lucram în acord la reparații tâmplărie. Îmi făceam datoria în mod conștiincios, îndeplinind norma, ba chiar și în plus, astfel că aveam un câștig frumușel și cu pensia de circa 400 lei, pensie de boală, cu drept de muncă, pentru silicoză, mă descurcam binișor.

Am început să-mi fac și eu ceva îmbrăcăminte, mai procuram câte o carte, făceam abonament la reviste, ziare, ba îmi cumpărasem și un aparat foto-automat și un binoclu, care îmi erau cei mai buni prieteni în excursii, și orice ocazii, pentru distracții, rămânea mai nimic.

Odată, venind cineva de la partid, la locul de muncă, să observe activitatea muncitorilor, am fost remarcat în activitatea pe care o făceam. După aceasta, mai târziu, un coleg de muncă, desigur membru de partid, îmi zice:

— Dumneata știi că ești propus pentru a fi trimis la școala de partid?

— Eu? mă exprim mirat.

— Da, dumneata. Așa s-a hotărât la o ședință de partid. Într-adevăr, într-o zi sunt chemat la Comitetul raional de partid, unde printre altele, mi s-a pus întrebarea:

— Dumneata ai fost jandarm?

— Da, răspund eu, după care un ștab de la raion se exprimă:

— Păcat de dumneata! Noi am vrut să te facem membru de partid.

Dar eu eram deja grăbit să ies afară. Și, rece – umbra – a rămas.

În Turda, mai existau câteva familii de consăteni din Borșa, unii chiar membri de partid. Într-o zi, întâlnindu-mă cu cineva îmi zice:

— Să știi că am fost nu de mult la Borșa, unde toată lumea știe și vorbește că dumneata ești în Turda cu "domiciliu forțat". De altfel și prin Cluj se vorbea astfel despre situația mea. Răspunsul meu a fost:

— Eu nu știu nimic!

Dar, totuși eram din nou pus pe gânduri... Oare, în caz că aș vroi să plec din Turda în altă localitate, mi s-ar pune ceva piedici?!

Relații de prietenie în Turda aveam puține. Oricum, trebuie să recunosc cu deosebire o prietenie cu Micu Romulus – Romică, de fel din comuna Schiopi, care încă de tânăr era Directorul Cărții Funciare a raionului Turda; om de suflet și caracter, de cinste și omenie, iubit de oameni. Un adevărat român ardelean! Îmi mai amintesc și de alți colegi de muncă: Stroie Aurel – fost căpitan

ofițer, Neagu Dumitru din comuna Mihai Viteazu – fost deținut politic, Mânecanu I. fost secretar de partid la fabrica "Silica" și familiile: Nicoară, Pogăceanu și Plăcintaru. Îmi erau dragi și acele locuri pitorești, cu o natură încântătoare... Toate și totul mi-a fost drag acolo unde mi-am petrecut un crâmpei din viață și unde mai trăiește încă sora mea cea mai devotată, Veronica. Acolo în Ardealul iubit, în Țara Moților.

Destinul însă, m-a aruncat pe alte meleaguri, în Banat. Aici, mi-am găsit de lucru la Trustul de Construcții Timișoara, fiind angajat pe post de tâmplar, meserie pe care mi-o însușisem în prizonierat. Aveam un salar de 300-400 lei lunar. Noroc că mai beneficiam încă de pensie de boală profesională – silicoză. Dar, la un control medical periodic, am fost internat în Spitalul de boli profesionale din Timișoara, dl. dr. G., directorul spitalului și comunist de frunte, la ieșirea din spital, mi-a pus un diagnostic prin care mi-am pierdut dreptul la pensie de boală profesională. Solicitându-i o audiență în acest sens, dânsul s-a exprimat foarte dur:

– Dar ce, eu te-am trimis pe front în război?! Ce am scuipat, eu nu ling!

Așadar, mi s-a tăiat mica pensie. Oricum, lucrurile mergeau înainte și cu micile noastre salarii, soția lucrând în comerț pe post de casieră, cu un salar destul de mic și ea a trebuit să îndure multe din partea cerberilor comuniști. Dar totuși, cu timpul, am terminat construcția casei, printr-o muncă asiduă, de

zi cu zi şi noapte de noapte. Cristi Gheorghe, proprietarul apartamentului 2, un om onest, a locuit cu noi timp de 18 ani, într-o linişte şi o armonie deosebită.

Din păcate însă, Cristi a fost nevoit să vândă. Astfel apartamentul 2 a devenit proprietatea unei alte familii, care avea de gând să ocupe tot imobilul. Pentru a-şi atinge scopul au uzat de metode diabolice, meschine, tulburându-ne viaţa, liniştea şi armonia, printr-o teroare comunistă şi barbară. Această familie era ajutată de fapt de către autorităţile locale de partid, comuniste, să ne facă viaţa amară.

Dar Dumnezeu ne-a ajutat să învingem.

Oricum, noi, eu şi soţia mea, începusem firul vieţii de familie târziu, însă într-o atmosferă de înţelegere şi fericire, după dorinţa noastră, ajutaţi oarecum şi de părinţii socri şi de pronia cerească, casa era casă, masa era masă, încărcată cu toate bunătăţile posibile. Se împlinea parcă visul meu din captivitate: "Să am cu ce mă hrăni şi să pot ospăta şi pe cei flămânzi".

Nu rareori mă năpădeau gânduri negre din trecutul tragic, nemilos, care mi-a ros, mi-a răpit anii tinereţii şi frăgezimea dragostei de viaţă!

Înţelegerea şi armonia familială însă, a început să fie tulburate de mătuşa soţiei, ea contribuise cu o sumă de bani la cumpărarea apartamentului, a casei noastre, şi nu-i mai convenea situaţia, dar, s-au mutat şi părinţii socri la noi, ei fiind la pensie, şi ne-au mai

ajutat puțin. Bunătatea lor aveam s-o răsplătim, ei s-au bucurat, până la capătul vieții lor de respectul, ajutorul, recunoștința și dragostea noastră.

Eu și soția iubeam mult natura și drumețiile, în timpul liber călătoream mult, pasiune cam costisitoare, atunci m-am hotărât să mă transfer cu slujba la CFR. Astfel am obținut permise de călătorie gratuite, călătorii de care ne bucurăm și în prezent, atât eu cât și soția. Când m-am transferat am fost pus la munca de jos, n-am putut să obțin o calificare, n-am fost lăsat, invocându-se motivul vârstei. Am încercat și aici să obțin o slujbă mai convenabilă, lucram ca muncitor necalificat, dar păcatul că nu eram membru de partid, s-a ținut de mine, n-a avut nici o șansă. În cei 10 ani de serviciu, nu am figurat pe nici o listă de premiere, ceilalți colegi de serviciu care erau membri de partid, se înfrupau din plin de avantaje la care eu nu puteam spera. Eu, în schimb, eram suspectat și urmărit de securitate, în timpul serviciului, dar și în viața personală, particulară. Este adevărat că fiind un muncitor bun, organele CFR ale Stației Timișoara vroiau să mă ajute, însă când mă prezentam la partid, unde mi se punea întrebarea de ce nu eram membru de partid și eu spunându-le adevărul, eram respins categoric.

Iată și un caz evident de urmărire securistă: era în anul 1967 eu eram angajat la CFR ca muncitor necalificat. Într-o zi oarecare, aflându-mă acasă singur, cineva

sună la sonerie de la poartă. Ies afară şi văd în stradă, stând locului, un domn bine îmbrăcat. Să tot fi avut 50-55 ani, care îmi zice:

— Bună ziua. Caut pe dl. Lungu Ioan.

— Da! Eu sunt. Poftiţi în casă, spun eu.

Necunoscutul intră în casă, în cameră, cu mine, unde îl poftesc pe un scaun. Refuză invitaţia şi scoase din buzunar un carnet legitimaţie şi prezentându-mi-o îmi zice:

— Eu sunt maiorul de securitate X din Timişoara şi aş dori să stau puţin de vorbă cu mata.

— Da, domnule maior, poftiţi!

— Dumneata corespondezi cu Germania Federală?! Bagă de seamă!

— Da! Corespondez cu un camarad de suflet, un neamţ din Hamburg, fost ofiţer în Armata Germană, cu care am fost prizonier de război în Rusia şi care în prezent îmi trimite medicamente prin avion, ajutându-mă.

— Da? Dar ştii că fascismul încă nu a murit?

— Domnule maior! Eu nu sunt un trădător. Eu am fost, sunt şi voi fi un patriot român, fidel naţiunii române!

Musafirul a lăsat baltă discuţia şi m-a întrebat dacă cunosc pe cineva din securitate. Eu am răspuns:

— Da, cunosc. Unii locuiesc nu prea departe de noi. Ofiţerul a plecat şi nu l-am văzut niciodată.

În orice caz, modul de viaţă mi se schimbase radical din toate punctele de

vedere, simțind în permanență căldura sufletească familială și ajutorul celor la care țineam și mă prețuiau.

Pentru toate acestea, trebuie să scot în evidență calitățile de bună gospodină, de bună cunoscătoare a menajului, mai cu seamă în privința bucătăriei și a specialităților de cofetărie, ale soției mele dragi, care nu cunoște oboseala.

Și așa treceau zilele și anii, pe nesimțite. Pentru mine, fost jandarm odinioară, pentru soția mea fiică de preot, zilele, anii treceau greu și totuși pe nesimțite. Regimul tiran comunist-ceaușist, își exercita oprimarea, încălcarea drepturilor omului, metodic și sigur.

E locul și timpul să spun aici: **Cuți,** numele de alint al soției mele, este pe lângă o minunată parteneră de viață și o româncă patriotă, o luptătoare pentru drepturile omului. În tot ce face, pune suflet și inimă. Scrierea și realizarea acestei cărți poartă semnul dragostei ei. Îndemnul, încrederea cu care mi-a stat alături pe tot parcursul vieții, dar mai ales în perioada definitivării acestei cărți, au constituit forța mea.

După plecarea pe drumul eternității a capricioasei mătuși de la azilul de bătrâni, apoi a dragilor părinți-socri din casa noastră, am rămas numai noi doi, fără urmași însă... torcându-ne firul vieții și în bine și în rău, tot nădăjduind spre libertate și ruperea lanțului ce ne-a ținut aproape o jumătate de veac cu capul plecat.

Oricum, ne mai şi bucurăm un pic în recreeri, savurând frumuseţile şi bogăţiile patriei noastre scumpe, pe care le-am cunoscut mai puţin în copilărie.

Timpul însă trece! Trece şi nu se mai întoarce. Şi odată cu timpul trece şi viaţa omului, ca şi a florei şi a faunei, spre pieire, spre moarte, adică spre o transformare în cenuşă, în humă!

Copilăria, tinereţea, maturitatea! De toate acestea n-am beneficiat într-un mod prea fericit. Am fost lipsit de fericirea deplină dată de Dumnezeu pe acest pământ.

Copilăria mi-am petrecut-o într-adevăr în casa părintească, pe meleagurile unde părinţii aveau slujbe, fiind nevoiaşi. Iar mai târziu în casa "vatra părintească" din Borşa – Cluj. Acolo unde din cauza sărăciei părinţilor, nu am avut norocul de a urma vreo şcoală mai înaltă, sau măcar vreo meserie, dar eram de ajutor familiei mele! Deci, m-am ales doar cu un regret amar că n-am putut să urmez un drum mai uşor în viaţă, amar îndulcit însă de dragostea părinţilor.

Tinereţea mi-a fost marcată de lovitura cu căderea Ardealului, care m-a despărţit de părinţi şi de cei dragi, am pierdut totul...

Mai târziu, în timp ce eram în serviciul statului, în armată, cu vreo 12 ani de zile înainte de plecarea în război, cu economiile realizate în acest timp, aveam de gând să-mi construiesc şi eu măcar o colibă căreia să-i pot spune "casă". Am rămas doar cu visul şi cu plecarea pe front. Economiile mi le-au

păpat străinii... Viața mea a continuat cu 16 ani de muncă silnică, istovitoare, în prizonierat, în Rusia și apoi la Gherla, la muncă de pomană! Timp în care un om sănătos și harnic putea să-și facă o situație, o căsuță măcar. Din anii petrecuți în Siberia și în închisorile din țară m-am ales cu o pufoaică rusească, cu o pereche de mănuși polare – de la Vorkuta, și cu "minciuna" – acasă!

Dar totuși, chiar spre bătrânețe, voința, curajul și credința în Dumnezeu, au biruit și ușurat povara anilor vieții, acum mă bucur, împreună cu consoarta mea târzie, de viață.

Oricum, iată-ne îndreptându-ne agale spre "apus de soare", după ce am răzbit și înfruntat peripețiile vieții, dar mai ales, am învins întunericul din era ceușistă.

Mulțumim proniei cerești, bunului Dumnezeu și celor care s-au jertfit spre binele națiunii române și am ajuns și noi timpul stingerii candelei tiranului român Ceaușescu Nicolae și au aprins făclia de lumină prin "Revoluția din decembrie 1989"!

La Revoluția din '89, care s-a născut la Timișoara, am participat și noi, doi bătrâni, în mod efectiv, aflându-ne tot timpul în masa de oameni din Piața Victoriei, încurajând prin prezența noastră în primele rânduri și prin îndemnul nostru către tineri, grăbind și făcând posibilă VICTORIA.

Auzeam tineri spunând: "Uitați-vă la bătrâneii aceia, ce inimoși sunt!"

Şuieratul gloanţelor ce treceau peste capul nostru nu ne-a înfricoşat şi nici bălţile de sânge omenesc, nevinovat, curs din trupurile Eroilor Revoluţiei, nu ne-a alungat din stradă.

Nici veghea nopţilor trăite sub imperiul fricii teroriste din jur, sau de plumbii care se opreau în zidurile casei noastre, nu ne-au făcut să ne ascundem în casă, dimpotrivă, n-aveam odihnă, ajutam cu hrană şi adăpost atât pe tinerii revoluţionari cât şi pe bravii ostaşi trecuţi de partea Revoluţiei.

Iată, stimate cititor, astfel se încheie ultimul episod al tristelor întâmplări trăite de subsemnatul, un – incredibil dar adevărat – ostaş român, erou la Stalingrad şi supravieţuitor al Războiului al II-lea Mondial.

Această carte a fost scrisă cu slove ce-şi au ca sevă sângele şi focul, suferinţele şi nedreptăţile istorice, toate acestea fiind trăite de mine şi am considerat ca pe o datorie aducerea la cunoştiinţă a întâmplărilor şi meandrelor la care viaţa m-a supus şi cărora am supravieţuit.

N-am să închei înainte de a nota un gând, o reflecţie:

"RĂBDAREA ESTE ARMA CEA MAI PREŢIOASĂ A OMULUI NEÎNARMAT".

1996 Timişoara

GHERLA

UȘA IADULUI

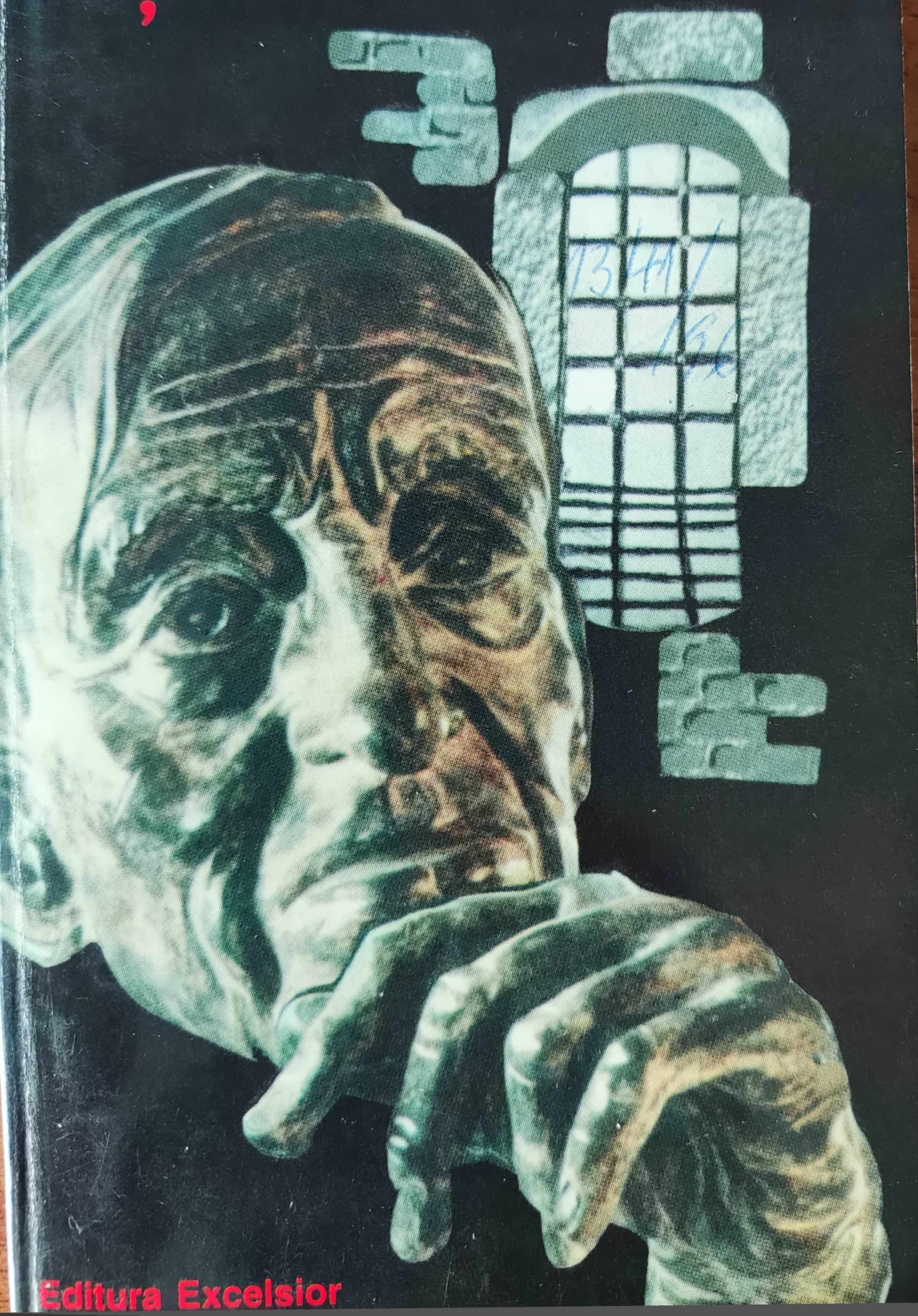

Editura Excelsior